

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**ÖĞRETMENLERİN EMPATİ DÜZEYLERİ İLE SOSYAL
İLİŞKİ ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Zeynep IŞIK

DENİZLİ 2023

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**ÖĞRETMENLERİN EMPATİ DÜZEYLERİ İLE SOSYAL İLİŞKİ
ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Zeynep IŞIK

Danışman

Prof. Dr. Kazım ÇELİK

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans yapma sürecinde bilgi ve desteğini hep gördüğüm kıymetli hocam danışmanım Prof. Dr. Kazım Çelik Hoca'ma,
sevgili eşim İbrahim Işık'a,
sevgili oğlum Mustafa Eren Işık'a,
beni dünyaya getiren ve her daim varlıkları ile güç bulduğum sevgili annem Aysel Kuloğlu'ya ve değerli babam İbrahim Kuloğlu'ya
ve ölçekleri doldurarak çalışmama destek veren öğreten arkadaşlarıma çok teşekkür ederim. İyi varsınız....

Zeynep IŞIK

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi, Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Zeynep IŞIK

ÖZET

Öğretmenlerin Empati Düzeyleri İle Sosyal İlişki Algıları Arasındaki İlişki

IŞIK, Zeynep

Yüksek Lisans Projesi, Eğitim Bilimleri ABD,

Eğitim Yönetimi Bilim Dalı

Proje Danışmanı: Prof. Dr. Kazım ÇELİK

Ocak 2023, 66 sayfa

Bu araştırma Denizli ili Merkezefendi ilçesinde resmi ortaokullarda çalışan öğretmenlerin empati düzeyleri ile sosyal ilişki algıları arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması amacıyla yapılmıştır. Araştırma ilişkiisel tarama modeli ve betimsel bir çalışmadır. Öğretmenler “Seçkisiz örnekleme” yöntemiyle 522 örneklemden veriler toplanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı; “Kişisel Bilgiler”, “Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği” ve “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Öğretmenlerin empati algılarıyla ilgili olarak en yüksek algılarının sosyal beceri boyutunda gerçekleşmiştir. Bunu bilişsel empati boyutları izlemiş ve genel empati algılarının ise yüksek seviyede olduğu saptanmıştır. Öğretmenlerin sosyal ilişki algıları ise bütün boyutlarda ve genel olarak “Çok Yüksek” seviyesindedir. Boyutlara göre en yüksek ortalama Aile ilişkileri boyutunda olup bunu sırasıyla Arkadaşlık ilişkileri boyutu ve Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu izlemektedir. Genel olarak sosyal destek algısı “Çok Yüksek” seviyesindedir.

Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişkilerinin kişisel değişkenlere göre bazı boyutlarda farklılıklar bazı boyutlarda ise benzerlikler göstermiştir. Öğretmenlerin empati algıları ve alt boyutlarıyla sosyal destek ve alt boyutları arasında orta seviyede pozitif yönlü ilişki olduğu söylenebilir. Bu öğretmenlerin empati algıları arttıkça orta seviyede sosyal destek algılarının da arttığı ya da öğretmenlerin empati seviyeleri düştükçe sosyal destek seviyeleri düşmektedir. Bu nedenle eğitim örgütlerinde empati ve sosyal ilişki becerilerinin artırılması önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal ilişki, empati, öğretmen, okul, eğitim

İÇİNDEKİLER

PROJE ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ETİK BEYANNAMESİ	v
ÖZET	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
BİRİNCİ BÖLÜM – GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	3
1.1.2. Alt Problemler	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sayıtlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	4
İKİNCİ BÖLÜM – KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Sosyal İlişkinin Tanımı	6
2.2. Sosyal İlişki İhtiyacı	7
2.3. Sosyal İlişki Çeşitleri	10
2.4. Empati Kavramı	11
2.5. Empatinin Faydaları	14
2.6. Empatiyle İlgili Kavramlar	15
2.7. İlgili Araştırmalar	19
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM – YÖNTEM	22
3.1. Araştırmanın Modeli	22
3.2. Evren ve Örneklem	22
3.3. Veri Toplama Aracı	24
3.4. Verilerin Analizi	25

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM - BULGULAR ve YORUMLAR	27
4.1. Alt Problemlere İlişkin Bulgular	27
4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	27
4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	28
4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	40
BEŞİNCİ BÖLÜM - TARTIŞMA VE ÖNERİLER	42
5.1. Tartışma ve Sonuç	42
5.2. Öneriler	44
KAYNAKÇA	45
EKLER	50
ÖZGEÇMİŞ	57

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. <i>Katılımcı Öğretmenlerin Dağılımları</i>	22
Tablo 3.2. <i>Verilerin Cronbach Alpha Değerleri</i>	24
Tablo 3.3. <i>Ölçekler ve Alt boyutları Verilerinin Basıklık ve Çarpıklık Analizi</i>	27
Tablo 4.1. <i>Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Alt Boyutlarıyla Sosyal İlişki Algıları ve Alt Boyutlarına Yönelik Algıları</i>	29
Tablo 4.2. <i>Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Analizi</i>	30
Tablo 4.3. <i>Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Analizi</i>	31
Tablo 4.4. <i>Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Branşlarına Göre Analizi</i>	31
Tablo 4.5. <i>Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Analizi</i>	35
Tablo 4.6. <i>Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Analizi</i>	38
Tablo 4.7. <i>Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine Göre Analizi</i>	39
Tablo 4.8. <i>Öğretmenlerin Empati Düzeyleri İle Sosyal İlişki Algıları Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Testi</i>	40

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Öğretmenlerin sosyal ve mesleki olarak pek çok yeterliklere sahip olması gerektiği gibi işlerini en iyi şekilde yapabilmeleri ve eğitimlerde öğrencilere kazanımları verirken kazandırmaları gereken en önemli kazanımlardan biri de empati becerilerini kazandırma ve sosyal ilişki kurabilme yeterliklerini kazandırmalarıdır. Ancak bu iki beceriyi öğretmenler öğrencilere kazandırabilmeleri için öncelikle kendilerinin bu becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle bu çalışmada öğretmenlerin empati becerileri ve sosyal ilişki algıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca empati ve sosyal ilişki algıları kişisel özelliklerine göre değişiklik gösterip/göstermediği ve empati-sosyal ilişki algıları arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde, problem durumunu tanımlanmış, problem cümlesi ve alt problemlere yer verilmiştir. Ayrıca araştırmanın amacı, önemi, sayıltı, sınırlılık ve tanımlar başlıkları da bu bölümde yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

İnsanlar sosyal yaşamın ve iş hayatının için de olmalarından dolayı sürekli diğer insanlarla iç içedirler. Bu ilişki eğitim örgütleri için düşünüldüğünde daha sıkı ve iç içedir. Çünkü eğitim çalışanlarının sosyal ve iş yaşamı tümüyle insan odaklıdır ve insana dayalıdır. Sağlıklı okul olmada sosyal ve iş ilişkilerinde empati son derece önemli bir konudur. Empati karşıdakinin yerine geçme, kendini o kişinin yerine konuşlandırmadır.

Empati kurma yetisi zamanla gelişen ve eğitimle de arttırılabilen bir beceridir. Empati kavramı dinamik bir içeriğe sahiptir ve zamanla eklemeler yapılmaktadır. Zaman içinde empatiye farklı anlamlar yüklendiği görülmekle birlikte tanımlarının da çeşitlendiği farklılaştığı da görülmektedir (Kaya ve Siyez, 2011). Empati kavramının da kapsam ve içeriğinin geliştiği ve çeşitlendiği süreç içinde izlenmektedir. Sosyal sorunların, eşitsizliklerin, insan hakları ihlallerinin arttığı günümüzde empati yapabilme daha önemli hale gelmiştir. Sosyal sorunlara karşı refleks gösterebilme empati yetisinin güçlü olmasıyla mümkündür. Bu nedenle öğretmenlerin bu beceriye sahip olmaları ve empati yeterliklerinin yüksek olması öğrencilere bu tutum ve davranışların kazandırılmasında önem teşkil etmektedir. Empati sorun ve problemleri daha iyi anlama, gerekli tepkilerin gösterilmesi, anlaşma ve uzlaşma zemininin daha aktif kullanılabilmesi gibi bireysel,

sosyal ve topluma ait sorunların çözümünde olumlu ve yapıcı etkiler yaratabilmektedir (Arslan, 2016).

Kişisel, grup-ekip ve toplumsal ilişkilerde yaşanabilecek sorun ve çatışmalarda yapıcı ve çözüm odaklı olabilmede empatik yaklaşma ve empati yeterliliğinin yüksek olması çok önemlidir (Çelik ve Tosun, 2019). Kişilerin olaylar ve sorunlar karşısında empatik yaklaşabilmeleri sorunun çözümü için son derece önemlidir. Kişilerin karşı tarafın duygu ve düşüncelerini tam anlaması ve yaşadığı duygu durumu hissedebilmesi empati yapabilme gücü ve derecesiyle ilişkilidir. Bu beceri ne kadar yüksekse o kadar iletişim ve ilişki güçlü olmaktadır (Gökler,2009).

Sosyal hayatın her alanında bireyler arası ilişki olumlu ya da olumsuz biçimde sürmektedir. Bireyler arası ilişkiler amaçlar ve içerikler farklı olmakla birlikte bir şekilde devam ettirilmek durumundadır. Çünkü insanın doğası ve yapısı iletişim ve etkileşimi gerektirmektedir. Sosyal iletişim ve etkileşim bireylerin anlaşma, birlikte yaşama ve çalışma, üretme, tüketme gibi pek çok gereksinimlerinin karşılanmasında önemli bir yer işgal etmektedir (Güçlü, 2005).

Sosyal ilişki kurma ve etkileşim sosyal yaşam kadar çalışma yaşamında da çok önemlidir. Eğitim örgütleri açısından düşünüldüğünde ise sosyal ilişki kaçınılmaz önemde ve değerdedir. Bundan dolayı eğitimin amaçları ve öğrenci kazanımları kadar meslektaşlar arası iş ve ilişkilerde de bu durum son derece önemlidir. İnsanların bir arada olmalarının bir sonucu olarak iletişim ve etkileşim her şeyden önce bir ihtiyaçtır. Sosyal yaşam ve birlikte yaşamının en temelinde yer almaktadır. İletişim ve etkileşim sosyal yapının da içinde yer aldığı aile, arkadaş grubu, okul, mesleki kuruluşlar, siyasal partiler ve sivil toplum örgütleri başta olmak üzere çevreden etkilenmektedir. Bu etkilerle şekillenen sosyal ilişkiler bireyin tutum ve davranışlarına da etki etmektedir (Büte, 2017). Sosyal ilişki ve tutumlar bireylerin davranışları ve yaklaşımlarında belirleyici olabilmektedir. Böylelikle kişiler çevrelerindeki durumları da göz önüne alarak sosyal ilişkilerinde bir çizgi belirlemektedir (Bahar, 2008). Bundan dolayı sosyal ilişki ve etkileşimler çok fazla bileşenden oluşmakta ve etkilenmektedir.

Kişilerin diğerleriyle ilişki kurması toplu yaşamın bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır. İlişki kurma kişinin doğumla başlayan ve ölümüne kadar süren bir ihtiyaç durumudur (Deveci, 2011). Bu gereksinimden yola çıkarak, insanın tüm yaşamı boyunca hep birilerinin varlığını hissetme, sevilme, sayılma ve değer görme gibi duygularla entegre olmaya ihtiyaç duyduğunu söylemek mümkündür. Sosyal ilişki bireylerin Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramında yer alan ait olma, sevgi, takdir ve kendini gerçekleştirme

gibi esas gereksinimlerinin diğer kişilerle kurduğu etkileşim sonucunda tatmin edilmesini ifade etmektedir (Ekinci ve Ekici, 2003). Sosyal ilişkilerin güçlü olması bireyin etkileşim içinde olduğu kişi veya kişiler tarafından sağlanan maddi ve manevi yardımlar ile sahip olduğu sorunlara çözümler bulmasına ve kendini değerli ve iyi hissetmesine yardımcı olur (Akın, 2008).

Empati, yalnızca kendisiyle empati kurulan kişiye fayda sağlayan bir faaliyet değildir. Empatiyi kuran birey için de empati kavramı mühimdir. Empati yeteneği ve yönelimi yüksek derecede olan bireyler çevrelerine yardım ettikleri için çevrelerindeki bireylerle daha olumlu ilişkiler kurarlar ve çevreleri tarafından daha fazla sevilirler (Dökmen, 2013). Empati; bireyin şahsını karşısındaki bireyin yerine koyup yaşananlara karşı onun perspektifiyle bakması, o bireyin hissiyatlarını ile fikirlerini doğru bir biçimde idrak etmesi, farkına varması ve bu ahvali ona iletmesi evresidir. Söz konusu zekâ da bilişsel gelişim adına ne kadar gerekli ise, empati mevzusu da bireylerarası münasebet adına o ölçüde önem arz etmektedir (Aysal, 2012).

1.1.1 Problem Cümlesi

Araştırmada, “öğretmenlerin empati düzeyleri ile sosyal ilişki algıları arasında bir ilişki var mıdır?” şeklinde problem cümlesi belirlenmiştir.

1.1.2 Alt Problemler

Alt problemler ise şunlardır.

1. Öğretmenlerin empati düzeyleri (alt boyutları) ve sosyal ilişki algıları (alt boyutları) nedir?
2. Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algıları öğretmenlerin a) yaş, b) cinsiyet, c) branş, d) kıdem, e) medeni durum, f) eğitim düzeyi, g) okuldaki öğretmen sayısı, h) okuldaki öğrenci sayısı, ı) çalışılan kademeye göre farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmenlerin empati düzeyleri ile sosyal ilişki algıları arasındaki ilişki nedir?

1.2. Araştırmanın Amacı

2021-2022 Eğitim Öğretim yılında Denizli ili Merkezefendi ilçesinde ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin sosyal ilişki algıları ile empati düzeyleri arasındaki ilişkinin olup olmadığı ve varsa ilişki düzeyinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Yine sosyal ilişki düzeyleri ile bunun öğretmenlerin kişisel özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği

ve öğretmenlerin empati düzeyleri ve bunun öğretmenlerin kişisel özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğinin araştırılması da amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Öğretmenlerin sosyal ilişki algıları empati düzeyleri eğitim amaçlarının gerçekleşmesinde oldukça önemlidir. Okullarda sosyal ilişkilerin oldukça fazla olması ve insan ilişkilerinde, iletişim ve etkileşimde empatinin önemli olması konunun önemini göstermektedir. Ulusal tez merkezinde sosyal ilişki ve empati düzeyini öğretmenler özelinde ele alan çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu durum da çalışmanın önemini arttırmaktadır.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları şunlardır;

1. 2021-2022 Eğitim Öğretim yılında Denizli ili Merkezefendi ilçesindeki ortaokullarda görev yapan öğretmenler örnekleme alınanların evreni temsil ettiği var sayılmıştır.

2. Araştırmaya katılan öğretmenler herhangi bir baskı olmadan doğru ve içtenlikle ölçüm araçlarına cevap vermişlerdir.

3. Araştırmada ulaşılan verilerin Denizli ili Merkezefendi ilçesindeki öğretmenlerin sosyal ilişki ve empati düzeylerini ortaya koyduğu kabul edilmiştir.

4. Araştırmada kullanılan ölçme araçları araştırmanın amacını ortaya çıkarmada yeterli olduğu var sayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- Araştırma, Denizli İli Merkezefendi ilçesindeki ortaokullarda 2021-2022 Eğitim Öğretim yılında çalışan öğretmenlerin görüşleriyle sınırlıdır.
- Veri toplama araçları olarak “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve “Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği” kullanılacaktır. Elde edilen veriler ölçekler ile elde edilebilen verilerdir.
- Araştırma, ilgili literatür taraması ve öğretmenlerin ölçme araçlarına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Empati: İnsanların kendisini ötekini yerine koyabilmesine empati denilmektedir.

Sosyal ilişki: İnsanların bireylerle ve gruplarla sürdürdüğü ilişkiye dayanan etkileşimdir.

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, konuya ilişkin alan yazın taramasında ve bu alanda yürütülmüş ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Sosyal İlişkinin Tanımı

Sosyal varlıklar olarak yaşayan insanlar, topluluklar halinde yaşamlarını sürdürmekte ve yaşamları boyunca içinde yer aldıkları topluluklardaki diğer kişilerle ilişkiler kurmaktadır. İnsanların çevreleri ile ilişkiler kurmaları ve bu ilişkileri tekrar etmeleri sosyal ilişki şeklinde tanımlanır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004). Başka bir tanım doğrultusunda sosyal ilişki, kişilerin ya da grupların kendileri haricindeki birey ya da gruplarla farklı davranış türleriyle ve beklentileri azaltarak sürdürdükleri ilişkilere dayalı etkileşimlerdir. Bu tanıma göre herhangi bir ilişkinin sosyal ilişki olarak kabul edilebilmesi için en az iki birey tarafından gerçekleştirilmesi, bu tarafların birbirinden habersiz olmaları, kurulmuş olan ilişkinin anlamsız olmaması ve bu ilişkinin belli bir süre devam etmesi icap etmektedir (Erkal, 1999).

Toplumsal yaşam içerisinde kişiler birbirleri ile ve gruplarla değişik içerik ve amaçlar çerçevesinde etkileşim kurmaktadır. Sosyal ilişki de toplumsal yapıda birbirlerinin varlıklarını kabul eden bilinçli bireyler arasında meydana gelen ve süreç içinde farklı sebeplerle gerçekleşen etkileşim olarak tanımlanır (Güçlü, 2005). Toplumsal yaşamın en mühim ve vazgeçilmez unsurları arasında öncülük eden sosyal ilişki, örgütlü toplumlar üzerinde çok daha belirgin özellikler sergilemektedir. Çünkü sosyal ilişki topluma ait tutumları, davranışları, inançları, kültürü ve kimliği oluşturmaktadır. Herhangi bir toplumdaki bütün bireylerin diğer kişi ya da grubun davranışlarıyla ilgili taleplerinin olması karşılıklı sosyal ilişkilerle ilişkilidir.

İnsanların davranışlarının oluşma ve şekillenmesi üzerinde içinde yaşadıkları topluma ait pek çok faktör etki sahibi olmaktadır. Toplumun bir parçası olarak bireyler iletişim ve etkileşim içinde bulunduğu aileler, arkadaş grupları, okullar, meslek kuruluşları, siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri biçimindeki sosyal gruplar ve medya araçlarından etki görmekte ve bu unsurların etkisi ile davranışlarını şekillendirmektedirler (Pappenheim, 2002). Sosyal ilişki toplumsal yapı içerisinde kişilerin birbirlerinin davranış ve varlıklarının farkında olmalarını sağlamaktadır. İnsanlar birbirlerinin varlıklarını tanımak suretiyle davranışlarını bu doğrultuda şekillendirmektedir (Bahar, 2008).

2.2. Sosyal İlişki İhtiyacı

Sosyal ilişki ihtiyacı; kişilerin başka kişilerle bağlantı halinde hissetme ve belirli sosyal düzlemlerde aidiyet duygusu yaşama arzularını (Klassen, Perry ve Frenzel, 2012), çevrelerinde yer alan bireylerin verdiği değer hissini kişiler için önemini (Bağcı, 2018), başka insanlarla beraber olmaktan duyulan güven duygusunu (Böyüksolak, 2016), anlaşılma hissetme isteğini, yakın ve önemli başka bireylere bağlı olduklarını hissetme arzusunu diğer insanlardan destek görme hissini (Bilir, 2017) başka insanlardan görülen sıcaklık ve dikkati (Demirbaş-Çelik, 2018) ile duygusal yanıtlar verme ve kabul etme ihtiyacına karşılık gelmektedir. Tanımlara bakıldığında, sosyal ilişki ihtiyacının bireyler arası iletişim adına oldukça gerekli ve kapsayıcı bir kavram olduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal ilişki, başka insanlarla bağlantıda olma ve bütünleşme yoluyla başka insanlarla kabul edilme eğilimini yansıtmaktadır. Başka insanlarla ilişki içinde hissetme gereksinimi, belli bir özelliğe ya da resmi statülere varmakla alakalı değildir. Bundan ziyade psikolojik anlamda güven içerisinde başka insanlarla beraber olma durumunu ifade eder. Bernstein ve Warren-Brown (2010) sosyal ilişkinin, yalın bir anlatımla diğer bireylerin çevresinde olmanın ötesinde bir şeyi ifade ettiğinin altını çizmektedirler. Örnekleme gerekirse, bir kurumda bir birey başka bireylerle birlikte olabilir fakat kendileri ile yakından bağlantılı hissetmeyebilir. Hafta sonları ve mesai saatlerinin dışında kalan zamanlar, insanların işyerlerindeki insanlardan ziyade kendi tercih ettikleri insanlarla tercih ettikleri sosyal ilişkileri kurabilmelerine izin verebilir. Birtakım sosyal ortamlarda insanlar önemsendiklerini, kabul edildiklerini ve aidiyet duygusu hissettiklerini düşünseler de bazı hallerde yalıtılmış ya da yanlış anlaşılma hissedebilirler ve hayal kırıklığı yaşayabilirler. İnsanlar yaşama bağlı olmak ve gelişebilmek için ilişki ister. Başka insanlarla bağlantı kurmak istemediğini ifade eden ve gerçekten de bu duruma inanan insanlar dahi ilişkiler ya da aidiyet duygusunu tatmadıklarında negatif bir şekilde etkilenebilmektedirler. Sosyal ilişki ihtiyacının karşılanması, bireylerin ilişki memnuniyetini öngörmelerine karşın bu ihtiyaç bir başına yüksek kaliteli ilişkileri elde etmek için yeterli olmamaktadır. İnsanların ilişkiler içerisinde olma veya değer verdikleri ve verildikleri hissine derinden ihtiyaçları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, sosyal ilişkiler yalnızca başka birisi kendisini önemsendiğinde ya da desteklediğinde oluşmakta (Deci ve Ryan, 2014), bireyler kendilerini bir gruba ait hissettiklerinde, birlik duygusunu yaşadıklarında ve yakın ilişki ağlarına sahip olduklarında karşılanabilmektedir. Bu bağlamda ilişki kurma ihtiyacının karşılanmasının kolektivist kültürler içerisinde daha

kolay olabileceğini, çünkü iç grupların ve sosyal ilişkilerin kültürel bakımdan değerli göründükleri söylenebilir.

Sosyal ilişki, kişilerin çevrelerinde yer alan bireylerle olan ilişkilerini ifade etmektedir. İnsanlar çevreleri ile pozitif ve kaliteli ilişkiler kurduklarında, kurdukları bu ilişkiler mutluluk seviyelerine, refahları ve yaşamsal başarılarına katkı sağladığında, sosyal ilişki ihtiyaçlarının karşılanmış olduğunu hissederler (Yeşilyurt, 2008). Konu hakkında yapılan araştırmaların sonuçları incelendiğinde sosyal ilişki ihtiyaçlarının karşılanmasının; pozitif ilişkilerle pozitif korelasyon sergilediği (Demirbaş-Çelik, 2018), kişilerin iyi hissetmelerini olumlu yönde etkilediği bireylere diğer bireyler ile bütünlük duygusu ve güvenlik, kabul, saygı ve dikkate alma duygularını hissettirdiği (Yalçın, 2017), bireylerin keyif almalarını sağladığı ve özerklik desteğinde bulunduğu, değerler ile düzenlemelerin içselleştirilmesi noktasında merkezi rol üstlendiği bulguları göze çarpmaktadır (Wang ve Tsai, 2019). Ogino ve diğerleri (2013), herhangi bir birey başka bireylerle yakın ilişki algıladığı takdirde sosyal ilişki kazanırken, ilişki kuramaması halinde olumsuz duyguların mutlaka uyarılmadığını, bununla birlikte bireyin ilgili bireylerden beklediği etkileşimi bulamaması halinde rahatsız olmayacağını da dile getirmişlerdir.

Sosyal ilişki ihtiyacının karşılanması noktasında katkısı olan sosyal faaliyetlere yönelik inceleme yapılmıştır. En etkili yordayıcıların, kurulan iletişimlerde anlamlı konuşma ve hissetme duygusu olduğu tespit edilmiştir. Sosyal ilişkiler içinde bulunma, başka insanlarla vakit geçirme, güzel ya da eğlenceli aktiviteler yapma gibi belli başlı sosyal etkinlik çeşitleri sosyal ilişki ihtiyacının karşılanmasında yardımcı olmaktadır (Reis vd., 2000). Sosyal ilişkiler, birtakım sosyal aktivitelerle güçlendirilmekle beraber çatışma ve kavga ortamlarından etkilenmektedirler. Özellikle duygusal çatışmaların, yabancı kişilerle daha yakın ilişkiler içermesi daha olası olmaktadır ve netice olarak bazı zamanlarda yakın ve bağlı hissetme anında ortaya çıkabilmektedir (özellikle kavgaların bireyler arası sorunların çözülmesine katkı sağladığında). Bundan dolayı, bazı zamanlarda çatışma içeren etkileşimler yaşamak, daha düşük sosyal ilişki duygusu anlamını taşımamaktadır (Reis vd., 2000). Bu da sosyal ilişki ihtiyacının karşılanabilmesi adına kurulan iletişimin güzel anlar yaşatabileceği gibi çatışma da içerebildiğini göstermektedir.

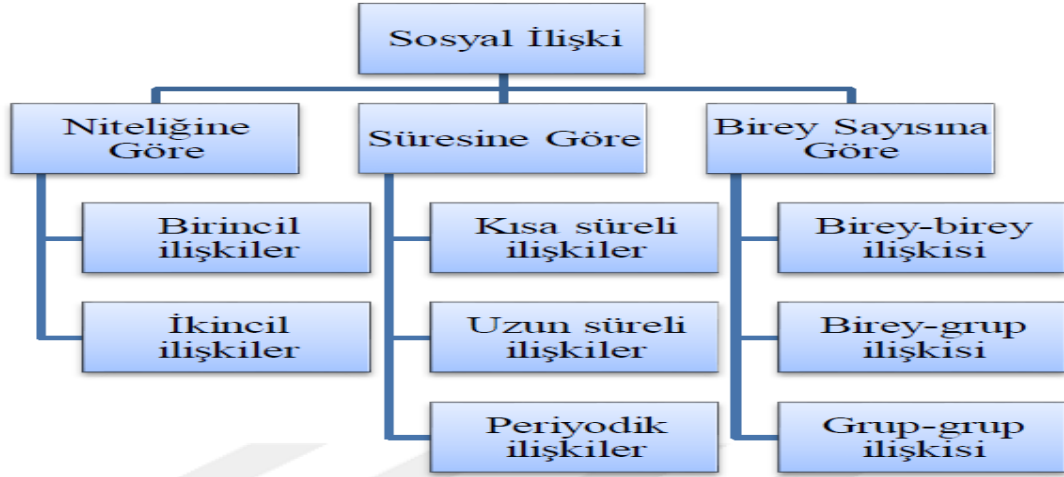
Öğrencilerin sosyal ilişkiye duymakta oldukları ihtiyaçlarının karşılanması, okul dışında olduğu kadar okul içerisinde de büyük önem arz etmektedir. Sınıf ortamlarında sosyal ilişki ihtiyacı, arkadaş ve öğretmenlere bağlı hissetme anlamını taşımaktadır (Dinçer, 2014). Sosyal ilişkiye olan ihtiyaç bakımından okul yaşantısı, öğrencilerin pek çok yeni bireyle tanıştıkları, benzer ilgi alanlarına sahip oldukları yeni topluluklara ait olma

hissini barındırdıkları, bunlarla birlikte yakın duygusal ilişkiler kurabildikleri alanları içermektedir. Öğrencilerin bazılarının sosyal ilişkiye olan ihtiyaçlarının okul bünyesinde karşılanamadığını fark eden öğretmenler, bu öğrencilerle okuldaki profesyoneller ve akranları arasında bulunan bağlantıları güçlendirme planları yapabilirler. Bu ihtiyacın profesyonel bir şekilde karşılanması sonucunda hem öğrencilerdeki mutluluk düzeyi yükselmekte hem de okuldaki genel refah düzeyinde artış meydana gelebilmektedir. Sosyal ilişki ihtiyaçlarının eğitim kurumlarının refah seviyesine etki eden en önemli belirleyici niteliği taşıması, okul ortamlarında bulunan sosyal ve kültürel bağlardan kaynaklanmaktadır. Öğrenciler akranları ya da öğretmenleri ile iyi ilişkilere sahip olduklarına inanırlar (Deasyanti ve Nurhasanah, 2019). Sosyal ilişki ihtiyacının, okullarda öğrenim gören öğrencilerin öğretmenleriyle ve sınıf arkadaşları ile ilişki içerisinde bulduklarını ve okullarına ait olma duygusunu yaşadıklarını ifade ettiği vurgulanmaktadır. Bu ihtiyacını yeterli düzeyde karşıladığını ifade eden öğrenciler okul yaşantılarından fazlasıyla memnuniyet duyduklarını, okulda kendilerini daha iyi hissettiklerini ve tüm bunların okula yönelik algıları son derece olumlu etkilediğini belirtmektedirler (Tian, Chen ve Huebner, 2013). Literatüre bakıldığında eğitim kurumlarında kurulan arkadaşlık ve dostlukların sosyal ilişki ihtiyacının karşılanmasında oldukça etkili olduğu sonucu göze çarpmaktadır.

Duygu ve düşünceleri açık şekilde ifade etmeye yönelik isteklilik, değerlerin de açıklığa kavuşturulmasını sağlayabilmektedir. Bu ihtiyacın karşılanması ilişki içinde olma avantajı sağladığı gibi, özerklik gereksiniminin de karşılanmasına yardımcı olmaktadır. Bireyler arası birtakım olaylar (hediye almak), kadınlar için özerklik ve ilişkililik duyguları bakımından erkeklerden çok daha güçlü etkiler yaratmaktadır (Kashdan, Mishra, Breen ve Froh, 2009).

2.3. Sosyal İlişki Çeşitleri

Sosyal ilişki ilişkisinin niteliği, süresi ve birey sayısı doğrultusunda farklı başlıklar altında sınıflandırılmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1.Sosyal İlişki Çeşitleri (Civelek, 2013)

Niteliğine Göre: Sosyal ilişkilerin nitelikleri bakımında iki kategoride ele alındığı görülmektedir:

Birincil ilişkiler: Samimi ve güzel ilişkilerin gerçekleştiği ilişkilerde etkileşim düzeyinin kuvvetli duygusallık düzeyinin yoğunluk arz ettiği ilişki türüdür. Bu tür ilişkilerin genel olarak uzun süreli olduğu ifade edilmektedir. Birincil ilişkiler yazılı kuralları olmayan, biz duygusunun egemen olduğu, menfaate dayalı ilişkilerin bulunmadığı aile, arkadaşlık, akrabalık ve komşuluk gibi küçük gruplar içerisinde görülür (Civelek, 2013).

İkincil ilişkiler: Birincil ilişkilerden farklı olarak biraz daha geniş kapsamlı olduğu söylenebilir. Bu tür ilişkiler içerisinde genel olarak resmiyet hakimdir ve duygusallığın yerini akılcılık alır. Bundan dolayı etkileşimlerin süresi kısa ve zayıf olmaktadır. Menfaat ilişkilerine dayandığından ben duygusunun hâkim olduğu görülür. Bu ilişki türünde iş bölümü gelişmiş olduğu için kuralların yazılı olması önemlidir. Genel olarak sendika, ordu ve bankalar bünyesinde yaşanan ilişkilerin bu ilişki türünde gerçekleştiğini söylemek mümkündür (Erkal, 1999).

Süresine Göre: Sosyal ilişkiler ilişkilerin süresi bakımından üç kategoride incelenmektedir (Büte, 2017):

Kısa süreli ilişkiler: Belli başlı gereksinimlerini karşılayabilmek adına bir araya gelmiş olan bireylerin kurdukları kısa süreli ilişkiler olarak tanımlanmaktadır. Bu ilişki türü tesadüfi ilişki olarak da adlandırılmaktadır. Yolculuk esnasında ya da alışverişte insanların yakınında bulunanlarla kurdukları ilişkiler bu ilişkiye örnek olarak gösterilebilir.

Uzun süreli ilişkiler: İnsanların uzun süreli bir şekilde sürdürdükleri ilişkiler olarak tanımlanır. Bu ilişkiler bazen ölüme dek devam edebilmektedir. Yakın arkadaşların ve aile içinde bulunan bireylerin kurduğu ilişkiler bu ilişki türüne örnek olarak gösterilebilir.

Periyodik ilişkiler: Önceden tasarlanmış olan programlar doğrultusunda belli zaman aralıklarında gerçekleşen düzenli ilişki türüdür. Bu ilişki devirli ilişki olarak da anılmaktadır. Haftanın belli gün ve saatlerinde ders için toplanan öğrenci ve öğretmenlerin ilişkileri bu ilişki türüne türe örnektir.

Birey Sayısına Göre: Sosyal ilişkilerin birey sayısına göre üç kategoride incelendiği görülmektedir (Civelek, 2013):

Birey-birey ilişkisi: Sadece iki kişinin arasında gerçekleşen ilişki türüdür. Karı koca ilişkisinin bu türe örnek olarak gösterilmesi mümkündür.

Birey-grup ilişkisi: Kişinin bir veya birden fazla grupla kurduğu ilişki olarak tanımlanır. Öğretmenlerin sınıflarında öğrencileriyle kurdukları ilişki bu türe örnek olarak gösterilebilir.

Grup-grup ilişkisi: İki grup arasında gerçekleşen ilişki olarak ifade edilmektedir. Futbol takımları arasında kurulan ilişki bu türe bir örnektir. Ne şekilde gerçekleşirse gerçekleşsin sosyal ilişkiler kişiler ve toplumlar bakımından çok büyük öneme sahiptir.

2.4. Empati Kavramı

Yunancada “*empathia*” şeklinde kullanılan sözcükten türemiş olan “*empati*”, “*em*” ekinin karşılığı niteliğindeki “*..in içinde, içerde*”; “*pathia*” ekinin karşılığı olaraksa “*hissetme*” şeklinde oluşmuştur (Arkonaç, 1999). İlk olarak 1897’de Theodor Lipps tarafından empati kavramının, Almandaki “*Einfühlung*” sözcüğünün karşılığı olacak şekilde kullanıldığı görülmektedir. Alman bilimci Lipps’in de “*Einfühlung*”u şu şekilde tanımladığı ifade edilmektedir: “*Bir insanın kendisini karşısındaki bir nesneye yansıtması, kendini onun içinde hissetmesi ve bu yolla o nesneyi içine alarak/özümseyerek anlaması sürecidir.*” Almandaki empati kavramıyla aynı anlamda kullanılmakta olan “*Einfühlung*” kelimesi, başkasının yerine geçebilme becerisi anlamını taşımaktadır. İngilizcede ise “*bir başkasının ayakkabısını giyebilme*” şeklinde bir ifadeyle kullanılmaktadır. Değişik kültür ve dillerde empati kavramının farklı şekillerde adlandırıldığı görülmektedir. Kültürlerin birçoğunda ise net bir şekilde karşılığının bulunmadığını söylemek mümkündür. Fransızcada a *sympatheticpenetration*”, “*affection*” ve son dönemlerde “*empathie*”;

İtalyancada “*simpatico*” uzun zamanlar boyunca empati kavramının yerine kullanılmış olan yapılar olmuştur. Japoncadaysa “*omoiyari*” empati kavramına benzer bir kavram olarak kullanılmaktadır. “*Empati*”nin “*ile hissetmek*” biçiminde kullanılması, empati ve sempati kavramlarının birbirleri ile karıştırılmasına sebebiyet vermektedir. Bazen hasta birine gösterilen empati, “*sıcak, kabullenici ve sempatik tepkiler*” anlamında yanlış bir formda kullanılabilir (Gülşeren, 2001).

Empatinin sözlükteki karşılığıysa “Bireyin kendisini başka bir bilincin yerine koymak suretiyle o bilince ait duyguları, istekleri ve düşünceleri, denemeksizin anlayabilme becerisidir” (Türk Dil Kurumu (TDK), 2011). Başka bir tanımlama doğrultusunda empati; kişilerin kendilerini karşılarında bulunan bireylerin yerine koyarak durum ve olaylara onların perspektiflerinden bakabilmeleri, o bireylerin düşünce ve duygularını doğru şekilde anlayabilmeleri, farkına varabilmeleri ve bu durumları aktarabilme sürecidir. Zeka seviyesi bilişsel gelişim adına ne denli gerekliyse, empatinin de kişiler arası ilişkilerde o kadar büyük önemi vardır (Aysal, 2012).

Tek bir empati tanımlamasına bakılıp empati hakkında kesin bir hükme varılması doğru olmayacaktır. Bunun için empatiye ilişkin yapılan tanımlamaların geneline bakma empatinin anlaşılabilmesi için çok daha yararlı olacaktır. Araştırmacılar empatiyi meydana getirmekte olan bileşenleri başlıca iki kısım kapsamında ele almışlardır. Empatiye yönelik araştırmalarda bulunan bireylerin bir kısmı empatinin bilişsel bileşeni üzerinde dururken, bir kısmının duyuşsal bileşen üzerinde yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Örnek olarak Shelton, Hogan ve Dymond empatinin bilişselliği üzerinde dururken, Steward, Brewer ve Shaw empatinin duyuşsal özellikler gösteren davranış olduğunun altını çizmişlerdir. Bununla birlikte Carkhuff, Lanotti, Rogers ve Fheshbach empatinin hem duyuşsal hem de bilişsel yönleri sahip olduğunu ifade etmişlerdir (akt. Dökmen, 2004).

Empatiden söz edilirken “empati karşıdaki kişileri anlamaktır” biçiminde ifade ediliyorsa, bu ifade empati kavramının bilişsel yönüne dikkat çekiyordur. “Empati onu hissetmektir” biçiminde tanımlanıyorsa empati kavramının duyuşsal yönü vurgulanıyor demektir. Bu tanımlamaların her ikisinin de eksik olduğunu belirtmek gerekir (Karabağ, 2003). Bundan dolayı empati kavramı tanımlanırken “empati onu anlamak ve ne hissettiğini hissetmeye çalışmaktır” şeklinde yapılan bir tanımlamanın çok daha doğru olduğunu dile getirmek mümkündür. Çünkü bu tanımlama empatinin iki yönüne de vurgu yapmaktadır. Empatik iletişimin sağlanabilmesi için başka bireylerin ihtiyaçlarına karşı hassasiyet göstermek gerekir. Empatik olmayan bireylerde, kendilerini başka insanların

yerine koyma olasılığı bir hayli düşük düzeydedir. Bunun için bu bireylerin başka bireylerin ihtiyaç ve beklentilerine ilgi göstermeleri beklenmez (Gülşeren, 2001).

Empati kavramı; sosyal duyarlılık, toplumsallaşma, kendini açabilme ve toplumsal adaptasyon unsurlarıyla yakın ilişki içerisindedir. Bireyler, toplumsal uyumlarını genel olarak empatinin katkısıyla sağlamaktadırlar. Empati odaklı toplumsal ilişki ve etkileşimlerde bireylerin birbirleri için anlamlı olduğu söylenebilir. Bu yüzden empati; “*toplumsal duyarlılık*” ve “*toplumsal algı*” şeklindeki olgularla ifade edilmektedir. (Yatkın, 2003). Empatik düşünen ve davranan bireyler, diğer insanların ihtiyaç ve beklentilerini anlayarak yardımda bulunurlar. Zaten empati; cömert olma, yardımda bulunma, paylaşma gibi tutumlar için oldukça mühim bir ön koşul niteliğine sahiptir. İnsanları, en az kendileri kadar diğer bireylerin istek ve ihtiyaçlarını anlamaya sevk eder (Özbay ve Canpolat, 2003).

Ahlâkın derinliklerinin empatide aranmaya çalışıldığı araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların en önemli sebebi, empati olgusunun ahlâkî işlevlerinin bulunmasıdır. Bireylerin empati düzeyleri ahlaki düzeylerini şekillendirir ve kendilerini belli başlı ahlâkî prensiplere uymaya zorlar. Empatinin, birçok yönden etik düşünce ve davranışın temelinde yer aldığı altını çizmek gerekir. Empatik düşünce, diğer insanların sorunlarına ilgi duymaya, çözüm için yardımcı olamaya yönlendirmektedir. Empatinin sadece duygu ve düşünce paylaşımı şeklinde ifade edilmesi kavramda daralmaya neden olur. Empatide bahsi geçen bu duygu ve düşüncelere uygun reaksiyonların gösterilmesi de bulunmaktadır.

Empatinin Özellikleri

Coplan (2011) empatinin üç temel özelliğini aşağıda sıralandığı şekilde üç başlıkta ele almıştır:

- Duyuşsal- duygusal eşleşme.
- Karşılık- başkasına ve kendine yönelik bakış açısı belirleme.
- Kendisi- başkası ayrımını yapma.

Coplan (2011) sıralanan bu özelliklerin tamamının empati kurabilmek için gerekli olduğunu belirtmektedir. Ancak bu özelliklerin tek başına empati kurmak için yeterli olmadığını da altını çizmektedir. Gözlemde bulunan bireylerin gözlemledikleri bireylerle duyuşsal olarak eşleşmesi, sadece kendi duyuşsal durumlarının empati kurdukları bireyler ile aynı olması durumunda -aşamaları aynı olmasa da- empatinin gerçekleşmesi beklenir. Karşısında bulunan bireye yaklaşırken empati kuran bireyler; mevcut durumu, yaşanan deneyimi ve kişisel özelliklerini akıllıca dengeleyip empati kurdukları bireyleri kendileriymiş gibi algılamayı başarırlar. Kendileri ve diğerleri arasındaki ayrımları yaparken empati kuran kişilerin bu durumu sürdürebilmelerinin tek şartı; kendilerini her

anlamda karşılardaki kişilere vermeleri, onlar gibi düşünmeleri ve en uygun reaksiyonu kestirmeleri olmaktadır. İfade edilen bu özelliklerin hepsi beraber bir araya geldiğinde, başka bir kişi olmanın nasıl bir his olduğunun tecrübe edilebilir ve empati oluşur.

2.5. Empatinin Faydaları

İnsanlar, yaşamlarını sürdürebilmek adına gerekli ihtiyaçlarının hepsini kendileri karşılayamaz. Bu nedenle kendileri dışındaki insanlara ihtiyaç duyarlar. Bireyler bu ihtiyaç doğrultusunda diğer insanlarla ilişkiler ve etkileşimler kurarak iletişime geçmek zorundadırlar. Kurulacak olan bu ilişkilerin sağlıklı olması, karşıdaki kişilerin davranış ve düşünceleri ile olay ve durumlar karşısında gösterdikleri reaksiyonların hatasız bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Bu da ancak etkili bir empati becerisiyle mümkün olabilmektedir. Bir toplumsal yapıda empati becerisi ne ölçüde gelişmişse, o yapıda dayanışma ve karşılıklı anlayış da benzer oranda gelişmiş demektir. Bunun yanı sıra empati insanlar ve toplumun tarafsız bir şekilde ve huzur içerisinde yaşamlarını devam ettirebilmelerine katkıda bulunur. İnsanlar ve bu insanların yaşadıkları toplum arasında birlik beraberliği tesis ederek üretken toplumlar oluşmasına yardımcı olur. Sonuç olarak empatinin egemen olduğu toplumlarda yüksek yaşam standartları oluşur. (WEB5).

Empatinin, sadece kendisiyle empati kurulmuş olan bireye fayda sağladığı düşünülemez. Bu kavram, empatiyi kuran bireyler için de çok önemli ve benzer şekilde faydalıdır. Empatik özellikleri güçlü olan bireyler çevrelerindeki insanlarla çok daha kaliteli ilişkiler kurarlar ve çevrelerinden saygı ve sevgi görürler (Dökmen, 2013). Lider özellikleri gelişmiş bireylerin empati becerilerinin bir hayli yüksek olduğu da oldukça dikkat çekicidir (Dökmen, 2013). Gerçekleştirilen araştırmalarda, empati kurma becerisi ve bireyler arası iş birliği kurabilme arasında pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir (Dökmen, 2013). Araştırmalarda sosyalleşme, toplumsal uyum, kendini açma ve sosyal duyarlılık becerilerinin arasında olumlu ilişkiler olduğu görülmektedir. Suça bulaşma oranıyla empati becerisi arasında bir ilişkinin bulunduğu araştırmalarla ortaya çıkarılmıştır. Suç işleyen insanların suç işlemeyenlere göre empati becerilerinin daha düşük olduğu dikkat çekmektedir (akt. Karabağ, 2003).

Empati kurabilme becerisi yüksek olan kişilerin insanlara karşı sevecen, hoşgörülü, kendilerini ve karşılardaki bireyleri oldukları gibi kabul eden insanlar oldukları da araştırmaların sonucunda bulgulanmıştır. Bunlarla beraber empati kurma becerileri yüksek insanların ruhsal gelişimlerinin oldukça sağlıklı olduğu, özsaygı düzeylerinin de benzer oranlarda yükseklik arz ettiği anlaşılmaktadır. Konuya yönelik yapılan hemen hemen bütün

araştırmalarda empatinin bireyler ve toplumlar için çok sayıda fayda barındırdığı ortaya konmuştur. Birey ve toplum arasındaki uyumun sağlanması, toplum içerisinde yardımlaşma ve dayanışmanın yaygınlaşması, sosyalleşme ve refah düzeyinin artması gibi olumlu durumlar empati düzeyinin yüksek olması halinde gerçekleşebilmektedir. Çalışanlarda iş doyumunun sağlanması çatışmaların ortadan kaldırılması veya iyi yönetilmesi bu dengenin iyi sağlanması ve korunmasıyla mümkün olabilmektedir (Türker ve elik, 2019).

2.6. Empati ile İlişkili Kavramlar

Bu bölüm kapsamında empatiyle ilgili kavramlara geniş biçimde yer verilmiştir.

2.6.1. Sempati

İlk olarak 18. yüzyılda literatürde kendisine yer bulmaya başlayan sempati kavramı, eski Yunan dilindeki *sympatheia* kelimesinden türemiştir. İngilizce'ye *sympathy* şeklinde geçtiği görülen sempati kavramını günümüzdeki anlamıyla ilk olarak dile getiren bilim adamı Adam Smith olmuştur. İngilizce'de *sympathy* şeklinde ifade edilen bu kavramın sözcük anlamı "Biriyle birlikte acı çekmektir." (Dökmen, 2014). Empati kavramıyla benzerliğe sahip olmakla beraber, pek çok bakımdan bu kavramdan farklılıklar gösteren sempati kavramının, kişiler arasında faydadan ziyade zarar veren ve üzerinde dikkatle durulması gereken bir kavram olduğu göz ardı edilmemelidir.

Karşıda bulunan bireyle düşünce ve duygu bakımından örtüşme durumu sempati olarak ifade edilmektedir. Örneklendirmek gerekirse sempati beslediğimiz birisiyle duygularımız örtüşüyor demektir. O kişi zgnse biz de özgün oluruz, mutluyse mutlu oluruz. Bu örtüşme duygularda olduğu gibi düşüncelerde de meydana gelmektedir. Empati duyduğumuz kişinin düşünceleriyle bizim düşüncelerimiz arasında benzerlik bulunur. Sempati duyduğumuz kişinin haksızlığa uğradığını düşünüyorsak, kendimizi de o durumda algılarız (Eroğlu, 1996). Bu açıdan bakıldığında sempatinin bir nevi taraftarlık olduğu rahatlıkla dile getirilebilir. Bundan dolayı sempatinin empati üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu söylenebilir. Sempatinin hemhal olma durumu olarak da ifade edilmesi mümkündür.

Sempatinin içeriğinde sempati duyan bireylerin yaşantıları yer alır. Empatide ise empati duyan bireyler, kendi duygu ve isteklerini bir kenara koymaya çalışarak, benliklerini karşılarında bulunan bireylere verirler. Hem sempati hem de empatinin kişisel, başka bir ifade ile sübjektif yaşantı ürünleri olduğu ifade edilmektedir. Nitekim, empatinin

içeriğinde empati yapanların öznellikleri bulunur. Empati yapan bireyler, mümkün olabildiği kadar kişisel değerlerinden, yönelim ve inançlarından koparak empati yaptıkları bireylerin yaşam stillerine katılma çabasına girmektedirler. Bu bağlamda empatinin insan ilişkileri üzerinde olumlu etkilerinden söz edebilirken, sempati de aynı iyimserliği sergilemenin çok da mümkün olmadığı söylenebilir.

- Empatik olabilecek sözcükler, “...hissediyor olmalısın” biçiminde “sen” vurgusu taşımaktadırlar.
- Sempatik sözcüklerde ise, “ben”, ve “benim” vurgusuna yer verilmektedir. Örneğin, bir yakını kaybetmiş olan birine, “bunu duyduğuma çok üzuldüm” denilmesidir (Steven ve Howard, 2003).

Sempati durumunda, sempati duyulan bireylerle uyum içerisinde bulunulması bireylerin sağlıklı düşündükleri anlamına gelmez. Bireyler karşılarındaki kişilere hak verirken o kişilerin doğru veya yanlış yaptıklarını sorgulamazlar. Yalnızca sempati duydukları kişilere hak verirler ve o kişileri her koşulda desteklerler (WEB1).

2.6.2. Antipati

Antipati, sevimsizlik, soğukluk ve iticilik şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2011). Başka bir tanımlamadaysa antipati, hareket ve tavırlarda oluşan negatifikler ve istenmeyen tutumlara neden olan düşünceler, anlaşmaz tutumlar, anlaşmazlıkta diretmeye yönelik düşünceler ve tavırlar şeklinde ifade edilmektedir (WEB2). Antipati sempati kavramının tam anlamıyla karşıt hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşgüdümünden uzak, bunun zıttı duygu, düşünce ve tavırlar sergileyerek uzlaşmama halidir. Antipatide, karşıdaki bireyin savunduğu, dile getirdiği düşüncelerin herhangi bir önemi yoktur. Bazı durumlarda karşıt düşünce gerginleşmenin ve öfkenin ateşleyicisi olabilmektedir. Antipati, meydana gelme bakımından haklı ya da haksız biçimde oluşabilmektedir. Yani birey antipati beslemekte haklı da olabilir, bu tutumla karşıdaki bireye haksızlıkta da bulunmuş olabilir. Antipati kavramı çok sayıda araştırmada ele alınmış bir kavramdır. Bu davranışa neden olan durumların anlaşılabilmesi için araştırmacılar çok farklı noktalardan konuya yaklaşmışlardır.

“Empati bireyin, kendisini karşısında bulunan bireyin yerine koyarak o bireyin düşünce ve duygularını anlayabilme çabasıdır. Antipati ise empati olgusunun tam olarak zıttı niteliğindedir. Karşıdaki kişiyi anlama çabasına girişmeme, hatta o kişinin düşünce ve eylemlerinin tam tersi hal ve tavırlar içerisinde bulunma, uzlaşmama durumudur. Karşıdaki bireyin beyan ettiği düşüncelerin herhangi bir haklı dayanağı olmadığı iddia edilerek devamlı karşıt fikirler öne sürmek ve “senin

oluşturduğun etki alanı kadar karşıt etki alanı yaratabilirim” denerek karşıdakine eylemli terslikler/zıtlıklar içerisinde bulunma durumudur”(Yılmaz, 2011).

“Empati”, insanların karşılarındaki durum ve olaylar karşısında nasıl reaksiyon verebileceklerini öngörebilmeleri, buna göre de hareket etme becerileridir. Bu nedenle empati yapma becerisi olan kişiler arasında oldukça pozitif ilişkiler gelişmektedir. Ayrıca tartışma ve kavgalar hemen hemen hiç yaşanmamaktadır. Antipatide ise tam tersi kişiler birbirlerinden uzaklaşmakta, hiç arzu edilemeyen münakaşalar ortaya çıkmaktadır. Antipati durumunda kişilerin birbirlerinden uzaklaşması ve ilişkilerin bitmesi gerçekleşir. Tartışmalar bireyler arasındaki tek iletişim aracı haline gelir. Bireylerdeki empatik düşünce geliştikçe antipatik hareket ve söylemler hızla azalmaya başlar. Bunun tersi halindeyse empatide gerilemeler yaşanır (Akdur, 2013).

2.6.3. Apati

Bu kavram, TDK (2011) sözlüğünde “çevreye karşı patolojik düzeyde ilgisizlik, çevreye anormal ilgisizlik, duyarsızlık” şeklinde tanımlanmaktadır. Ulaş (2006) ise bu kavramı; bireysel ve toplumsal hayatın aşağı yukarı bütün aşamalarında kullanılabilecek bir terim olarak görmüş, bu kavrama şu tanımlamayı getirmiştir: “Apati, motivasyon kaybından dolayı amaca yönelik eylemlerde önemli ölçüde azalma yaşanmasıdır.” Bu doğrultuda bireyler; kişisel yaşamlarının olağan akışını sağlamakta olan anlamlı ve amaçlı eylem ve faaliyetlerinden apatiden dolayı geri çekilirler (Bingöl, 2016).

Apati, pek çok psikolojik rahatsızlığın son evresinde ya da belli başlı hastalıkların ikinci evresinde ortaya çıkan bir tür psikolojik yıkım olarak karşımıza çıkar. Yani çevresine anormal düzeyde ilgisiz ve duyarsız kalmak anlamına gelir. Sağlıklı bireylerin tamamında yaşanan ya da hissedilen pozitif ya da negatif olay ve durumlara karşı reaksiyon gösterme eğilimi vardır. Buna karşın apati içerisindeki insanlarda bu durumun tam zıttı karşılık bulmaktadır. Düzeyi ne olursa olsun yaşanan bütün olaylara ve gelişmelere kayıtsızlık ve tepkisizlik söz konusudur. Psikolojik rahatsızlıkların birçoğunda apati sendromu fark edilmektedir (WEB4). Duygular, düşünceler ve tavırların birbirleriyle ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Apatiyse tam da bu ifade edilen açıklama ile örtüşmektedir. Duygular, bilinç ve dilin bir bütün şeklinde ele alınması esastır. Bahsi geçen bu bütünlük bireylerin var olmasında oldukça önemli bir husustur. Duygularımız amaca ilişkin hareket ve davranışlarımızı itme gücüne sahiptir. Düşüncelerimiz de amaç ya da amaçlarımıza ulaşabilmek için ne tür davranışlar sergilememiz gerektiği noktasında bize yardım etmektedir. Örnekleme gerekirse, bireye karşı bir tehdit unsuru ortaya çıktığında, bu birey

doğal olarak ilk etapta korku duyar. Fakat bu korku hissi bireyi bu tehdit unsurundan kurtulmaya sevk eder. Korku sonucunda saklanma, kaçma ya da tehdit unsuruna karşı direnme ve saldırı gerçekleştirilebilir. Bu noktada ne tür davranışın tercih edileceği düşüncelerin yardımıyla gerçekleşir (Koçak, 2002).

Aleksitimi hastalığı apati için gösterilebilecek en doğru tablolardan bir tanesidir. Duyarsızlık, ilgisizlik ya da kayıtsızlık; kişilerin toplumsal yapının veya diğer insanların sosyal, duygusal veya fiziki yaşamlarına ilgi göstermemesi şeklinde tanımlanabilmektedir. Duyarsızlık yalnızca kişileri etkilememektedir. Bu kişilerle birlikte toplumlar üzerinde de önemli etkilerinden bahsetmek gerekir. *Örnek olarak, başka devletlerdeki savaşlar, doğal afetler ya da krizler gibi problemleri umursamayarak kendi problemleriyle meşgul olma hali duyarsızlık şeklinde nitelendirilmektedir* (Motan ve Gençöz, 2007).

Birtakım sağlık problemlerinin kişilerde duyarsızlık sorununa sebebiyet verdiği bulgulanmıştır. Örnek olarak; Demans, Huntington, Alzheimer ve Şizofreni gibi hastalıklara yakalanmış insanlarda bu hastalıklardan ya da bu hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçlardan kaynaklı olarak duyarsızlığın oluştuğu görülmektedir. Bunlarla birlikte bazı uyuşturucular ve ilaçların da duyarsızlığı tetiklediği ifade edilmektedir (WEB3).

2.6.4. Özdeşim Kurma

Genel olarak empatiyle karıştırılmakta olan kavramlardan birisi de özdeşleşme kavramıdır. Latincedeki “idem” kökünden geldiği belirtilen özdeşleşme kavramının aynılık anlamını taşıdığı ifade edilebilir. Bu kavram Freud tarafından genel olarak karşılıklı duygular ve identity (aynısı olduğunu kanıtlamak, özdeş) anlamında kullanılmıştır. Genel hatlarıyla tanımlanacak olursa; insanların kendileri için model seçtikleri bireylerin kişiliklerinin bir kısmını veya bütünü kendi kişiliklerinin parçası haline getirme eylemidir (Taymur, Boratav, 2013). Özdeşleme insanların içerisinde yer aldıkları grup ya da topluluklardaki bir bireyin düşünce ve davranış şekillerini izlemeleri, bunları taklit yoluyla kendilerine katmalarıdır (Mangır ve Baran, 1990). Bu tanımlardan yola çıkarak, empati durumunda karşıdaki kişiyi anlayabilmek için onun kimliğine bürünme eyleminden bahsedebilirken, özdeşleşmede bu durumun tam tersinin yaşandığını belirtmek mümkün olacaktır. Bu pencereden bakarsak, özdeşim kurmanın iki bireyin tek bir bireye dönüşmekten ibaret olduğu söylenebilir. Bir insan başka bir insanla özdeşim kuruyorsa, özdeşim kurulan kişi model alınmıştır, o kişinin davranış ve düşünceleri taklit edilmektedir ve özdeşim kurulan insan özdeşimi kuran insanda yansıtılmıştır. Böyle durumda kişi bakış

açısını kaybederek, kurduğu özdeşim doğrultusunda kıyaslamalar yapmaya başlar. Bu anlatılanlar çerçevesinde özdeşim kurmak, empatiyle aynı şey olmamakla beraber, empati üzerinde de negatif etkisi bulunan bir savunma mekanizması niteliğindedir (Dökmen, 2014).

Özdeşleşmenin başka bir kişinin özellik, istek, davranış ve tutumlarının başka bir kişinin egosuna mal edilmesi olarak tanımlanması da mümkündür (Karabağ, 2003). Bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere özdeşleşme taklit yoluyla başlamakla beraber, basit bir olay olarak da algılanmamalıdır. Bu taklitler bir süre devam ettikten sonra süreklilik kazanmış olur ve bu süreklilik özdeşim kuran kişinin kişiliği üzerinde ciddi değişim ve bozulmalar meydana getirebilir. Bunun neticesinde kişiler olay ve durumları özdeşim kurdukları bireyler gibi algılamaya başlarlar, ortaya çıkan sonuçlar çok kötü de olsa özdeşleştikleri kişiler gibi davranış sergilemeye devam ederler (Karabağ, 2003). Özdeşim kurma eyleminin taklit yoluyla başladığı iddia edilmektedir. Bireyler, içerisinde yer aldıkları toplulukların durumu doğrultusunda kendilerine yakın gördükleri kişilerle özdeşim kurmaktadır. Çocuklukta kız çocuklarının anneleriyle, erkek çocuklarınsa babalarıyla özdeşim kurmaları, okul çağında genellikle öğretmenlerini model olarak alarak özdeşim kurmaları bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Ergenlik dönemlerindeyse genel olarak gençlerin ünlü ve popüleritesi yüksek kişilerle özdeşim kurdukları ifade edilebilir.

2.7. İlgili araştırmalar

Temiz ve Çağdaş (2014) anne-çocuk iletişim becerisine yönelik eğitimin çocuklardaki duygu tanıma ve ifade edebilme becerisi üstündeki etki durumunu araştırmıştır. Araştırma kapsamında okul öncesinden 6 yaş grubunda yer alan çocuklardan anneleriyle birlikte 68 kişinin katılımı sağlanmıştır. 68 kişiden 34 tanesi deney, 34 tanesi de kontrol grubuna dahil edilmiştir. Araştırma neticesinde anne-çocuk iletişim becerisine yönelik eğitimin ardından deney ve kontrol grupları arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Deney grubu içerisinde yer alan annelerin dinleme, konuşma, empati ve sözsüz iletişim becerilerinin ön test ve son test puan ortalamalarının arasında anlamlı seviyede fark bulunduğu tespit edilmiştir.

Kaygılı (2018) tarafından gerçekleştirilmiş olan çalışma kapsamında anaokullarında öğrenim gören öğrencilerin sosyal problem çözebilme becerileriyle iletişim becerileri bulunan olası ilişkiler ele alınmıştır. Araştırmada Konya'ya bağlı merkez ilçedeki anaokulları bünyesinde eğitim görmekte olan 145 erkek 158 kız olmak üzere 303 çocuğun katılımı sağlanmıştır. Araştırma sonucunda çocukların iletişim becerileriyle

sosyal problem çözebilme becerilerinin arasında olumlu yönlü anlamlı ilişkinin bulunduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca çocuklardaki iletişim becerilerinin cinsiyet türleri bakımından farklılık gösterdiği, kız öğrencilerin bu anlamda daha önde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Uzbilek (2006), örgütsel güven durumuna, örgütsel yapı içerisinde oluşan sosyal ilişkilerin etki düzeyine yönelik incelemelerde bulunmuştur. Çalışma için anket yolu ile veriler toplanmıştır. Anket çalışması ile toplanmış olan veriler, istatistik uygulamasına aktarılmış ve gerekli analizler yapılmıştır. Çalışma sonucunda örgütsel güven durumuna; arkadaşlık ilişkilerinin, çalışanların birbirlerini tanıma düzeylerinin ve iş ilişkisi gibi unsurların etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal ilişki türleri arasında yer alan arkadaşlık ilişkilerinin örgütsel güvene en yoğun şekilde etkide bulunduğu görülmüştür.

Demirel (2009) konuya ilişkin araştırmasında yönetici-çalışan sosyal ilişkisine örgütsel adalet olgusunun etki düzeyini tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmaya basit tesadüfi örneklemele 212 çalışan dahil olması sağlanmıştır. Araştırmada anket tekniğinden yararlanılmış ve Pearson Korelasyon ile regresyon analizine başvurulmuştur. Araştırma sonucunda örgütsel adaletin yönetici-çalışan ilişki üzerinde olumlu etkisinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Doğan (2014) tarafından yürütülen araştırmada sosyal ilişkilerin seçmenlerin siyasal davranışları üstündeki etkisi Türkiye'deki seçmenler bağlamında ele alınmıştır. Araştırmaya 12 şehirden 2579 kişinin katılımı sağlanmıştır. Çalışmaya ait bulgular doğrultusunda; siyasal davranışlar üstünde en yoğun etkiye sahip sosyal grupların ilk sırasında ailelerin geldiği tespit edilmiştir. Sosyal ilişkilerin süreklilik durumuna ve sosyal ilişki gruplarının niteliklerine göre değişkenlik göstermekle birlikte siyasal davranışlar üstünde sosyal ilişkilerin etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya ve Siyez (2011) çalışmalarında akran zorbalığı ile empatik eğilim düzeyleri ilişkisi araştırmalarında duygusal ve bilişsel empatinin akran zorbalığında ayırıcı özelliğe sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Duy ve Yıldız (2015) araştırmalarında öğrencilerin zorba öğrencilerden daha yüksek bilişsel empatik eğilim taşıdıkları görülmüştür. Bunun yanında kurban olarak görülen öğrencilerin zorba öğrencilerden daha yüksek duygusal empatik eğilim taşıdıkları saptanmıştır.

Çakır (2016) araştırması sonucunda öğrencilerin empatik eğilim seviyelerinin öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Şenkaya (2018) araştırmasında okul öncesi yöneticilerinin empatik eğilim düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada ayrıca kadın yöneticilerin empatik eğilimleri erkeklerden yüksek olarak ölçülmüştür.

Aytaç (2014) araştırmasında empatik eğilim, stresle başa çıkma ve çatışma yönetim Stratejileri arasında ilişki tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca sosyo demografik değişkenlere göre de ilişki görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde, “araştırma modeli, evren, örneklem, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve çözümlenmesine kullanılan istatistiksel işlemler” yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma model olarak tarama modelindedir. Betimsel ve nicel bir çalışma olarak yapılmıştır. Tarama modellerinden biri olan ilişkisel tarama modeli çalışmada kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, “iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasındaki değişimin varlığını belirlemeyi amaçlayan, değişkenlerin birlikte değişip değişmediğini; değişme varsa bunun nasıl olduğunu saptamaya çalışan araştırmalardır”. Tarama modelleri, geçmişte veya hali hazırda mevcut olan durumu kendi şartları içinde ve olduğu gibi tanımlamayı amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2012).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Denizli iline bağlı Merkezefendi ilçesindeki resmi ortaokullarda çalışan öğretmenler oluşturacaktır. 2021-2022 eğitim öğretim yılında Denizli ili Merkezefendi ilçesindeki ortaokullarda toplam 2200 civarında öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenler arsından seçkisiz örneklem yöntemiyle 600 ölçek dağıtılmış ve ölçeği tam dolduran ve başka kişisel bilgi yazmayan 522 öğretmenden veriler toplanmıştır.

Değerlendirmeye alınan formları dolduran öğretmenlerin kişisel özelliklere göre dağılımları Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1. *Katılımcı Öğretmenlerin Dağılımları*

Değişken	Kategori	<i>n</i>	%
Yaş	26-35	78	14,9
	36-40	105	20,1
	41-45	114	21,8
	46-50	121	23,2
	51 ve üzeri	104	19,9
Cinsiyet	Kadın	287	55,0
	Erkek	235	45,0

(Devamı arkadadır)

Tablo 3.1. Katılımcı Öğretmenlerin Dağılımları (Devamı)

Değişken	Kategori	n	%
Branş	Okulöncesi	40	7,7
	DİKAB	53	10,2
	Özel Yetenek grubu	82	15,7
	İHO meslek dersleri	69	13,2
	Fen ve teknoloji	46	8,8
	Matematik	54	10,3
	Sosyal bilgiler	95	18,2
	Türkçe	83	15,9
Kıdem	1-10 yıl	79	15,1
	11-15 yıl	69	13,2
	16-20 yıl	152	29,1
	21-25 yıl	94	18,0
	26-30 yıl	69	13,2
	31 ve üstü	59	11,3
Medeni durum	Evli	440	84,3
	Bekar	82	15,7
Eğitin düzeyi	Lisans	425	81,4
	Lisansüstü	97	18,6
Öğretmen sayısı	25 ve altı	60	11,5
	26-35	81	15,5
	36-40	187	35,8
	41-75	76	14,6
	76 ve üstü	118	22,6
Öğrenci sayısı	200 ve altı	39	7,5
	201-400	97	18,6
	401-550	76	14,6
	551-700	144	27,6
	701-1650	166	31,8

Tablo 3.1’de görüldüğü şekilde öğretmenlerin % 23,2’si 46-50 yaşlarda % 21’8’i 41-45 yaşlarda ve % 20,1’i 36-40 yaşlarda oldukları ve yaşlarının genellikle orta yaşlarda olduğu görülmektedir. Katılımcı öğretmenlerin genellikle % 55 ile kadınlardan oluştuğu ve erkeklerin % 45 oranda olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin % 18,2 oranla sosyal bilgiler, % 15,9 oranla Türkçe, % 15,7 oranla özel yetenek grubu (Müzik, Beden, Görsel sanatlar) branşlarından oldukları görülmüştür. Öğretmenlerin % 29,1’i 16-20 yıl, % 18’i 21-25 yıl, % 15,1’i 1-10 yıl kıdemlilerden oluşmaktadır. Öğretmenlerin çok büyük oranda % 84,3 oranla evli olduğu ve % 15,7 oranla bekar olduğu görülmektedir. Öğrenim durumları olarak öğretmenlerin çok yüksek oranla % 81,4 oranıyla lisans mezunu oldukları ve % 18,6’sının lisansüstü eğitim mezunu olduğu söylenebilir. Okullardaki öğretmen sayılarının % 35,8 oranıyla 36-40 öğretmenli, % 22,6 oranla 76 ve üstü şeklinde okullarda

çalıştıkları görülmektedir. Öğrenci sayılarının % 31,8 oranla 701-1650 öğrencili, % 27,6 oranda 551-700 öğrencili okullarda çalışmaktadırlar.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilere ait “a) Yaş, b) Cinsiyet, c) Branş, d) Kıdem süresi olmak üzere 4 madde bulunmaktadır.

İkinci bölümde 2. Bölümde Zimmet vd. (1990) tarafından geliştirilen ve Eker ve Arkar (1995) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan “*Algılanan Sosyal Destek Ölçeği*” kullanılmıştır. Bu ölçek 12 ifadeden oluşmaktadır. Anket formunda 5’li Likert Ölçeği kullanılmıştır (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum). Ayrıca ölçeğin güvenilirliği ise (Cronbach’s Alpha) 0.92 olarak tespit edilmiştir. Nunnally (1978)’e göre bir ölçeğin bilimsel açıdan güvenilir olarak kabul edilmesi için Cronbach’s Alpha katsayısının 0.70’in üzerinde olması gerekmektedir. Bu doğrultuda bu ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir. *Aile ilişkileri* alt boyutu 1-3. maddeleri, *akrabalık/komşuluk ilişkileri* alt boyutu, 4-6. maddeleri, *arkadaşlık ilişkileri* alt boyutu ise 7-10. maddeleri içermektedir. Ölçek toplam puanları 10 ile 50 arasında değişmektedir.

3. bölümde Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği, Lawrence vd. (2004) tarafından geliştirilen ve Kaya ve Çolakoğlu (2015) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan ölçek, Sosyal Beceriler, Duygusal Tepki ve Bilişsel Empati olmak üzere 3 boyuttan oluşmaktadır. Ölçek temelde empatiyi toplumsal anlayış çerçevesinde ölçmeyi hedeflemektedir. Likert tipi 4 seçenekli ölçek kullanılmıştır (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Kısmen Katılmıyorum, 3=Kısmen Katılıyorum, 4=Kesinlikle Katılıyorum). Bilişsel Empati boyutu 4, 9, 11, 12, 13 maddelerle, Duygusal Tepki boyutu 6, 7, 8, 10 maddelerle ve Sosyal Beceriler 1, 2, 3, 5 maddelerle ölçülmüştür.

Tablo 3.2. Verilerin Cronbach Alpha Değerleri

Alt Ölçekler	Cronbach Alpha Değerleri
Aile ilişkileri boyutu	,935
Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu	,913
Arkadaşlık ilişkileri boyutu	,918
Sosyal destek algısı genel	,934
Sosyal Beceriler boyutu	,704
Duygusal Tepki boyutu	,860
Bilişsel Empati boyutu	,864
Empati algıları genel	,880

Tablo 3.2 incelendiğinde ölçek alt boyutları ve genellerinde Cronbach's Alpha değerlerinin ,864 ile ,935 aralığında farklılık gösterdiği ve çok yüksek güvenilirlik değerlerini taşıdığı görülmüştür.

3.4. Verilerin Analizi

Öğretmenlerin yanıtları kodlanarak SPSS 24 istatistik programına girilmiştir. Analizler bu veriler kullanılmamıştır. Verilerin normal dağılım durumu basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) analizi ile yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 3.3'te verilmiştir.

Tablo 3.3. Ölçekler ve Alt boyutları Verilerinin Basıklık ve Çarpıklık Analizi

	Basıklık (Kurtosis) Değeri	Çarpıklık (Skewness) Değeri
Aile ilişkileri boyutu	1,767	-1,876
Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu	1,421	-1,600
Arkadaşlık ilişkileri boyutu	1,111	-1,824
Sosyal destek algısı genel	1,329	-1,964
Sosyal Beceriler boyutu	-,574	-,569
Duygusal Tepki boyutu	-,842	-,613
Bilişsel Empati boyutu	-,275	-,240
Empati algıları genel	-,666	-,550

Tablo 3.3'te görüldüğü şekilde ölçekler ve boyutlarının "Basıklık ve Çarpıklık" değerlerinin -2 ile +2 aralığında yer almaktadır. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin $-2 \leq X \leq +2$ olduğunda olması halinde dağılımın normal dağılım özelliği taşıdığı söylenebilir (Şencan, 2002). Buna göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Bu sebeple analizler parametrik testlerle yapılmıştır.

Araştırmada verilerinin analizlerinde;

1. Katılımcı öğretmenlerin demografik dağılımları betimsel istatistiklerden frekans ve yüzdeye bakılarak yapılmıştır.

2. Karşılaştırmalarda kategorik olarak ikili olan cinsiyet, öğrenim duruma göre analizlerde "Bağımsız Örneklem T" testi kullanılmıştır. İki'den fazla kategorik değişkenlere (yaş, branş, kıdem, öğrenci ve öğretmen sayıları vb.) göre analizlerde "tek yönlü varyans analizi (One way Anova)" analizi kullanılmıştır. Farklılık çıkması halinde fark olan grupları tespit etmek amacıyla Post Hoc Tukey HSD testi yapılmıştır.

3) Anlamlılık değeri ,05 olarak alınmıştır.

4) Ortalamaların yorumlanmasında eşik değerler şöyledir.

1,00 – 1,80 Çok düşük

1,81 – 2,60 Düşük

2,61 – 3,40 Orta

3,41 – 4,20 Yüksek

4,21 – 5,00 Çok yüksek

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde verilerin analiziyle ulaşılan bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

4.1. Alt Problemlere İlişkin Bulgular

“Öğretmenlerin empati düzeyleri (alt boyutları) ve sosyal ilişki algıları (alt boyutları) nedir?, Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algıları öğretmenlerin a) yaş, b) cinsiyet, c) branş, d) kıdem, e) medeni durum, f) eğitim düzeyi, g) okuldaki öğretmen sayısı, h) okuldaki öğrenci sayısı, ı) çalışılan kademeye göre farklılık göstermekte midir? Ve Öğretmenlerin empati düzeyleri ile sosyal ilişki algıları arasındaki ilişki nedir?” şeklinde 3 alt probleme cevap bulma amacıyla yapılan analiz sonuçları ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Öğretmenlerin empati düzeyleri (alt boyutları) ve sosyal ilişki algıları (alt boyutları) nedir” şeklindedir.

Öğretmenlerin empati düzeyleri ve alt boyutlarıyla sosyal ilişki algıları ve alt boyutlarına yönelik gerçekleştirilen analiz sonucu elde edilen ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Alt Boyutlarıyla Sosyal İlişki Algıları ve Alt Boyutlarına Yönelik *Algıları*

Alt boyutlar ve ölçek	<i>n</i>	\bar{X}	<i>s</i>	Düzeyi
Sosyal Beceriler boyutu	522	4,07	,81	Yüksek
Duygusal Tepki boyutu	522	4,21	,78	Çok Yüksek
Bilişsel Empati boyutu	522	3,53	,64	Yüksek
Empati algıları genel	522	3,95	,66	Yüksek
Aile ilişkileri boyutu	522	4,49	,61	Çok Yüksek
Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu	522	4,40	,62	Çok Yüksek
Arkadaşlık ilişkileri boyutu	522	4,44	,60	Çok Yüksek
Sosyal destek algısı genel	522	4,45	,55	Çok Yüksek

Tablo 4.1.’de Öğretmenlerin empati düzeyleri ve alt boyutlarıyla sosyal ilişki algıları ve alt boyutları algıları yer almaktadır. Öğretmenlerin empati algılarıyla ilgili olarak en yüksek düzeyli algıları Bunu “Yüksek” seviyelerinde (\bar{X} =4,07) ortalamaıyla sosyal beceri boyutu ve (\bar{X} =3,53) ortalamaıyla Bilişsel empati boyutları izlemektedir.

Öğretmenlerin genel empati algılarının ise ($\bar{X}=3,95$) ortalamayla “Yüksek” seviyesindedir. Bulgulara göre öğretmenlerin empati algıları genel olarak ve duygusal tepki boyutunda ise çok yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin sosyal ilişki algıları ise bütün boyutlarda ve genel olarak “Çok Yüksek” seviyesindedir. Boyutlara göre en yüksek ortalama Aile ilişkileri boyutunda ($\bar{X}=4,49$)’dur. Bunu Arkadaşlık ilişkileri boyutu ($\bar{X}=4,44$) ve Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu ($\bar{X}=4,40$) ortalamayla izelemektedir. Genel olarak sosyal destek algısının ise ($\bar{X}=4,45$) ortalamayla “Çok Yüksek” seviyesinde olduğu görülmektedir.

4.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algıları öğretmenlerin a) yaş, b) cinsiyet, c) branş, d) kıdem, e) medeni durum, f) eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?” şeklindedir.

Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının öğretmenlerin yaşlarına göre Anova testi analizi bulguları Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. *Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Analizi*

	Yaş	n	\bar{X}	s	F	p	Fark
Sosyal Beceriler boyutu	26-35	78	3,76	,92	5,63	00*	1-4; 1-5
	36-40	105	3,97	,80			
	41-45	114	4,05	,81			
	46-50	121	4,24	,70			
	51 ve üzeri	104	4,22	,75			
Duygusal Tepki boyutu	26-35	78	4,04	,83	1,62	,16	Yok
	36-40	105	4,16	,82			
	41-45	114	4,21	,77			
	46-50	121	4,30	,74			
	51 ve üzeri	104	4,28	,76			
Bilişsel Empati boyutu	26-35	78	3,49	,67	,78	,53	Yok
	36-40	105	3,49	,62			
	41-45	114	3,49	,65			
	46-50	121	3,56	,65			
	51 ve üzeri	104	3,61	,62			
Empati algıları genel	26-35	78	3,76	,72	3,21	01*	1-4; 1-5
	36-40	105	3,88	,65			
	41-45	114	3,93	,63			
	46-50	121	4,05	,62			
	51 ve üzeri	104	4,05	,65			

(Devamı arkadadır)

Tablo 4.2. Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Analizi (Devamı)

	Yaş	n	\bar{X}	s	F	p	Fark
Aile ilişkileri boyutu	26-35	78	4,36	,72	2,27	,06	Yok
	36-40	105	4,46	,60			
	41-45	114	4,44	,77			
	46-50	121	4,59	,46			
	51 ve üzeri	104	4,57	,47			
Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu	26-35	78	4,22	,74	3,33	01*	1-4; 1-5
	36-40	105	4,38	,60			
	41-45	114	4,36	,72			
	46-50	121	4,50	,51			
	51 ve üzeri	104	4,50	,49			
Arkadaşlık ilişkileri boyutu	26-35	78	4,18	,78	5,31	00*	1-2; 1-4; 1-5
	36-40	105	4,48	,49			
	41-45	114	4,41	,65			
	46-50	121	4,54	,54			
	51 ve üzeri	104	4,52	,52			
Sosyal destek algısı genel	26-35	78	4,23	,70	5,17	,00*	1-2; 1-4; 1-5
	36-40	105	4,45	,48			
	41-45	114	4,40	,63			
	46-50	121	4,55	,45			
	51 ve üzeri	104	4,53	,43			
*p<0,05	1. 26-35	2. 36-40	3. 41-45	4.46-50	5.51 ve üzeri		

Tablo 4.2’de öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının öğretmenlerin yaşlarına göre analizi sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır. Sosyal Beceriler boyutunda ($F=5,63$; $p<0,05$) ve Empati algıları genel olarak ($F=3,21$; $p<0,05$) farklılık olduğu ve Duygusal Tepki boyutunda ($F=1,62$; $p>0,05$) ve Bilişsel Empati boyutunda ($F=,78$; $p>0,05$) anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Aile ilişkileri boyutunda farklılık olmadığı ($F=2,27$; $p>0,05$) ancak Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutunda ($F=3,331$; $p<0,05$), Arkadaşlık ilişkileri boyutunda ($F=5,31$; $p<0,05$), Sosyal destek algısı genel olarak ($F=5,17$; $p<0,05$) anlamlı farklılık görülmüştür.

Farkın olduğu grupları tespit etmek için Post Hoc Tukey testi yapılmıştır. Test sonucunda Sosyal Beceriler boyutunda farklılık 26-35 yaş ile ($\bar{X}_{26-35 \text{ yaş}}=3,76$) 46-50 yaş ($\bar{X}_{46-50 \text{ yaş}}=4,24$) arasında ve 26-35 yaş ile ($\bar{X}_{26-35 \text{ yaş}}=3,76$) 51 ve üzeri yaş ($\bar{X}_{51 \text{ ve üzeri yaş}}=4,22$) arasında ve büyük yaştakiler lehine yüksektir. Bu sonuç sosyal beceri boyutunda empatinin yaş ilerledikçe arttığını göstermektedir.

Empati algularının genel olarak farklılık 26-35 yaş ile ($\bar{X}_{26-35 \text{ yaş}} = 3,76$) 46-50 yaş ($\bar{X}_{46-50 \text{ yaş}} = 4,05$) arasında ve 26-35 yaş ile ($\bar{X}_{26-35 \text{ yaş}} = 3,76$) 51 ve üzeri yaş ($\bar{X}_{51 \text{ ve üzeri yaş}} = 4,05$) arasında ve büyük yaştakiler lehine yüksektir. Bu sonuca göre genel olarak empatinin yaş ilerledikçe arttığını göstermektedir.

Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutunda farklılık 26-35 yaş ile ($\bar{X}_{26-35 \text{ yaş}} = 4,22$) 46-50 yaş ($\bar{X}_{46-50 \text{ yaş}} = 4,50$) arasında ve 26-35 yaş ile ($\bar{X}_{26-35 \text{ yaş}} = 4,22$) 51 ve üzeri yaş ($\bar{X}_{51 \text{ ve üzeri yaş}} = 4,50$) arasında ve büyük yaştakiler lehine yüksektir. Bu sonuca göre sosyal ilişkilerin akrabalık ve komşuluk ilişkileri boyutunda yaş ilerledikçe arttığını göstermektedir.

Arkadaşlık ilişkileri boyutunda farklılık 26-35 yaş ile ($\bar{X}_{26-35 \text{ yaş}} = 4,18$) 36-40 yaş ($\bar{X}_{36-40 \text{ yaş}} = 4,48$) arasında, 26-35 yaş ile ($\bar{X}_{26-35 \text{ yaş}} = 4,18$) 46-50 yaş ($\bar{X}_{46-50 \text{ yaş}} = 4,54$) arasında ve 26-35 yaş ile ($\bar{X}_{26-35 \text{ yaş}} = 4,18$) 51 ve üzeri yaş ($\bar{X}_{51 \text{ ve üzeri yaş}} = 4,52$) arasında ve büyük yaştakiler lehine yüksektir. Bu sonuca göre sosyal ilişkilerin arkadaşlık ilişkileri boyutunda yaş ilerledikçe arttığını göstermektedir.

Sosyal destek algısı genel olarak farklılık 26-35 yaş ile ($\bar{X}_{26-35 \text{ yaş}} = 4,23$) 36-40 yaş ($\bar{X}_{36-40 \text{ yaş}} = 4,45$) arasında, 26-35 yaş ile ($\bar{X}_{26-35 \text{ yaş}} = 4,23$) 46-50 yaş ($\bar{X}_{46-50 \text{ yaş}} = 4,55$) arasında ve 26-35 yaş ile ($\bar{X}_{26-35 \text{ yaş}} = 4,23$) 51 ve üzeri yaş ($\bar{X}_{51 \text{ ve üzeri yaş}} = 4,53$) arasında ve büyük yaştakiler lehine yüksektir. Bu sonuca göre genel olarak sosyal destek algısının yaş ilerledikçe arttığını göstermektedir.

Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algularının öğretmenlerin cinsiyetlerine göre t testi analiz bulguları Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3. *Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algularının Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Analizi*

	Cinsiyet	n	\bar{X}	s	t	p
Bilişsel Empati boyutu	Kadın	287	3,54	,63	,61	,54
	Erkek	235	3,51	,65		
Duygusal Tepki boyutu	Kadın	287	4,28	,75	2,25	,02*
	Erkek	235	4,13	,82		
Sosyal Beceriler boyutu	Kadın	287	4,07	,80	,17	,86
	Erkek	235	4,06	,82		
Empati alguları genel	Kadın	287	3,98	,64	1,08	,27
	Erkek	235	3,91	,68		
Aile ilişkileri boyutu	Kadın	287	4,46	,67	-1,39	,16
	Erkek	235	4,54	,54		
Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu	Kadın	287	4,41	,64	,36	,71
	Erkek	235	4,39	,59		

(Devamı arkada)

Tablo 4.3. *Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Analizi (Devamı)*

	Cinsiyet	<i>n</i>	\bar{X}	<i>s</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Arkadaşlık ilişkileri boyutu	Kadın	287	4,46	,63	,84	,39
	Erkek	235	4,42	,58		
Sosyal destek algısı genel	Kadın	287	4,44	,58	-,10	,91
	Erkek	235	4,45	,50		

* $p < 0,05$

Tablo 4.3'te Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının öğretmenlerin cinsiyetlerine göre analizi sonucunda Bilişsel Empati boyutunda ($t=,61$; $p > 0,05$), Sosyal Beceriler boyutunda ($t=,17$; $p > 0,05$) ve Empati algıları genel olarak ($t=1,08$; $p > 0,05$) anlamlı farklılık görülmez iken Duygusal Tepki boyutunda ($t=2,25$; $p < 0,05$) ise farklılık görülmüştür. Ortalamalara bakıldığında farkın kadınlar lehine yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre kadınların duygusal tepki boyutunda empatik olarak erkeklerden daha yüksek ortalamalara sahip olduğu söylenebilir.

Sosyal destek algılarında ise Aile ilişkileri boyutunda ($t=-1,39$; $p > 0,05$), Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutunda ($t=,84$; $p > 0,05$), Arkadaşlık ilişkileri boyutunda ($t=,53$; $p > 0,05$) ve Sosyal destek algısı genel olarak ($t=-,10$; $p > 0,05$) cinsiyete göre farklılık göstermemiştir.

Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının öğretmenlerin branşlarına göre Anova testi analizi bulguları Tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4. *Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Branşlarına Göre Analizi*

	Branş	<i>n</i>	\bar{X}	<i>s</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	Fark
Sosyal Beceriler boyutu	Okulöncesi	40	3,28	,81	2,01	,05	Yok
	DİKAB	53	3,51	,82			
	Özel Yetenek grubu	82	3,60	,69			
	İHO meslek dersleri	69	3,38	,86			
	Fen ve teknoloji	46	3,61	,73			
	Matematik	54	3,66	,75			
	Sosyal bilgiler	95	3,55	,83			
	Türkçe	83	3,56	,73			

(Devamı arkada)

Tablo 4.4. Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Branşlarına Göre Analizi (Devamı)

	Branş	n	\bar{X}	s	F	p	Fark
Duygusal Tepki boyutu	Okulöncesi	40	3,86	,79	2,48	,01*	1-3
	DİKAB	53	4,11	,76			
	Özel Yetenek grubu	82	4,41	,69			
	İHO meslek dersleri	69	4,18	,74			
	Fen ve teknoloji	46	4,22	,86			
	Matematik	54	4,29	,73			
	Sosyal bilgiler	95	4,14	,86			
	Türkçe	83	4,31	,77			
Bilişsel Empati boyutu	Okulöncesi	40	3,42	,75	6,50	,00*	1-2; 1-3; 1-4; 1-5; 1-6; 1-7; 1-8; 2-3
	DİKAB	53	3,92	,68			
	Özel Yetenek grubu	82	4,34	,59			
	İHO meslek dersleri	69	4,02	,68			
	Fen ve teknoloji	46	4,16	,64			
	Matematik	54	4,10	,65			
	Sosyal bilgiler	95	4,01	,62			
	Türkçe	83	4,25	,55			
Empati algıları genel	Okulöncesi	40	3,51	,69	4,46	,00*	1-3; 1-5; 1-6; 1-7; 1-8
	DİKAB	53	3,85	,62			
	Özel Yetenek grubu	82	4,13	,57			
	İHO meslek dersleri	69	3,87	,65			
	Fen ve teknoloji	46	4,01	,67			
	Matematik	54	4,02	,60			
	Sosyal bilgiler	95	3,91	,70			
	Türkçe	83	4,06	,62			
Aile ilişkileri boyutu	Okulöncesi	40	4,27	,70	1,73	,09	Yok
	DİKAB	53	4,42	,68			
	Özel Yetenek grubu	82	4,60	,50			
	İHO meslek dersleri	69	4,44	,76			
	Fen ve teknoloji	46	4,55	,41			
	Matematik	54	4,45	,65			
	Sosyal bilgiler	95	4,49	,56			
	Türkçe	83	4,59	,60			
Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu	Okulöncesi	40	4,05	,82	4,47	,00*	1-3; 1-5; 1-7; 1-8; 2-8;
	DİKAB	53	4,21	,70			
	Özel Yetenek grubu	82	4,52	,45			
	İHO meslek dersleri	69	4,33	,75			
	Fen ve teknoloji	46	4,58	,44			
	Matematik	54	4,37	,65			
	Sosyal bilgiler	95	4,43	,48			
	Türkçe	83	4,54	,58			

(Devamı arkada)

Tablo 4.4. Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Branşlarına Göre Analizi (Devamı)

	Branş	n	\bar{X}	s	F	p	Fark
Arkadaşlık ilişkileri boyutu	Okulöncesi	40	4,15	,89	3,67	,00*	1-3; 1-8; 2-8;
	DİKAB	53	4,28	,70			
	Özel Yetenek grubu	82	4,51	,41			
	İHO meslek dersleri	69	4,32	,77			
	Fen ve teknoloji	46	4,52	,39			
	Matematik	54	4,53	,50			
	Sosyal bilgiler	95	4,45	,56			
	Türkçe	83	4,61	,50			
Sosyal destek algısı genel	Okulöncesi	40	4,16	,74	4,00	,00*	1-3; 1-5; 1-8; 2-8
	DİKAB	53	4,29	,63			
	Özel Yetenek grubu	82	4,54	,38			
	İHO meslek dersleri	69	4,35	,73			
	Fen ve teknoloji	46	4,54	,34			
	Matematik	54	4,48	,48			
	Sosyal bilgiler	95	4,45	,48			
	Türkçe	83	4,60	,49			
*p<0,05	1. Okulöncesi	2. DİKAB	3. Özel Yetenek grubu				
	4. İHO meslek dersleri	5. Fen ve teknoloji	6. Matematik				
	7. Sosyal bilgiler	8. Türkçe					

Tablo 4.4'te öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının öğretmenlerin empati algılarının branşlarına göre Sosyal Beceriler boyutunda ($F=2,01$; $p>0,05$) farklılık olmadığı görülürken Duygusal Tepki boyutunda ($F=2,48$; $p<0,05$), Bilişsel Empati boyutunda ($F=6,50$; $p<0,05$) ve Empati algıları genel olarak ($F=4,46$; $p<0,05$) farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Sosyal ilişki algılarının ise Aile ilişkileri boyutunda farklılık görülmediği ($F=1,73$; $p>0,05$) ancak Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutunda ($F=4,47$; $p<0,05$), Arkadaşlık ilişkileri boyutunda ($F=3,67$; $p<0,05$) ve Sosyal destek algısı genel olarak ($F=4,00$; $p<0,05$) anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

Farkın olduğu grupları tespit etmek için Post Hoc Tukey testi yapılmıştır. Test sonucunda;

Duygusal Tepki boyutunda farkın okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{OÖ}=3,86$) ile özel yetenek branşı ($\bar{X}_{ÖY}=4,41$) öğretmenleri arasında ve özel yetenek öğretmenleri lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Bilişsel Empati boyutunda farkın okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{OÖ}=3,42$) ile DİKAB branşı ($\bar{X}_{DİKAB}=3,92$) öğretmenleri arasında, okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{OÖ}=3,42$) ile özel yetenek branşı ($\bar{X}_{ÖY}=4,34$) öğretmenleri arasında, okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{OÖ}=3,42$) ile İHO meslek dersleri branşı ($\bar{X}_{İHO}=4,02$) öğretmenleri arasında, okulöncesi öğretmenleri

($\bar{X}_{O\ddot{O}}=3,42$) ile fen ve teknoloji branşı ($\bar{X}_{FT}=4,10$) öğretmenleri arasında, okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=3,42$) ile matematik branşı ($\bar{X}_M=4,01$) öğretmenleri arasında, okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=3,42$) ile sosyal bilgiler branşı ($\bar{X}_{SB}=4,25$) öğretmenleri arasında ve okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=3,42$) ile Türkçe branşı ($\bar{X}_T=4,25$) öğretmenleri arasında ve okulöncesi branş öğretmenleri aleyhine daha düşük olduğu görülmüştür.

Empati algıları genel olarak farkın okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=3,51$) ile özel yetenek branşı ($\bar{X}_{\ddot{O}Y}=4,13$) öğretmenleri arasında, okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=3,51$) ile fen ve teknoloji branşı ($\bar{X}_{FT}=4,02$) öğretmenleri arasında, okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=3,51$) ile matematik branşı ($\bar{X}_M=3,91$) öğretmenleri arasında, okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=3,51$) ile sosyal bilgiler branşı ($\bar{X}_{SB}=4,06$) öğretmenleri arasında ve okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=3,51$) ile Türkçe branşı ($\bar{X}_T=4,06$) öğretmenleri arasında ve okulöncesi branş öğretmenleri aleyhine daha düşük olduğu görülmüştür.

Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutunda farkın okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=4,05$) ile özel yetenek branşı ($\bar{X}_{\ddot{O}Y}=4,52$) öğretmenleri arasında, okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=4,05$) ile fen ve teknoloji branşı ($\bar{X}_{FT}=4,37$) öğretmenleri arasında, okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=4,05$) ile sosyal bilgiler branşı ($\bar{X}_{SB}=4,54$) öğretmenleri arasında ve okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=4,05$) ile Türkçe branşı ($\bar{X}_T=4,54$) öğretmenleri arasında, DİKAB branşı ($\bar{X}_{DİKAB}=3,92$) öğretmenleri ile Türkçe öğretmenleri ($\bar{X}_T=4,54$) arasında ve okulöncesi ile DİKAB branş öğretmenleri aleyhine daha düşük olduğu görülmüştür.

Arkadaşlık ilişkileri boyutunda farkın okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=4,15$) ile özel yetenek branşı ($\bar{X}_{\ddot{O}Y}=4,51$) öğretmenleri arasında, okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=4,15$) ile Türkçe branşı ($\bar{X}_T=4,61$) öğretmenleri arasında, DİKAB branşı ($\bar{X}_{DİKAB}=4,28$) öğretmenleri ile Türkçe öğretmenleri ($\bar{X}_T=4,61$) arasında ve okulöncesi ile DİKAB branş öğretmenleri aleyhine daha düşük olduğu görülmüştür.

Sosyal destek algısı genel olarak farkın okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=4,16$) ile özel yetenek branşı ($\bar{X}_{\ddot{O}Y}=4,54$) öğretmenleri arasında, okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=4,16$) ile fen ve teknoloji branşı ($\bar{X}_{FT}=4,54$) öğretmenleri arasında, okulöncesi öğretmenleri ($\bar{X}_{O\ddot{O}}=4,16$) ile Türkçe branşı ($\bar{X}_T=4,60$) öğretmenleri arasında, DİKAB branşı ($\bar{X}_{DİKAB}=4,29$) öğretmenleri ile Türkçe öğretmenleri ($\bar{X}_T=4,60$) arasında ve okulöncesi ile DİKAB branş öğretmenleri aleyhine daha düşük olduğu görülmüştür.

Farkın genellikle okulöncesi aleyhine olduğu görülmektedir. Bunun nedeni mesleki olarak bu konularda farkındalıklarının az olması ya da katılımcıların kişisel özellik ve tercihlerinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının öğretmenlerin kıdemlerine göre Anova testi analizi bulguları Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5. *Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Analizi*

	Kıdem	<i>n</i>	\bar{X}	<i>s</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	Fark
Sosyal Beceriler boyutu	1-10 yıl	79	3,44	,72	1,00	,41	Yok
	11-15 yıl	69	3,56	,55			
	16-20 yıl	152	3,48	,58			
	21-25 yıl	94	3,58	,74			
	26-30 yıl	69	3,64	,63			
	31 yıl ve üstü	59	3,53	,61			
Duygusal Tepki boyutu	1-10 yıl	79	3,93	,79	3,27	,00*	1-3; 1-4; 1-5
	11-15 yıl	69	4,22	,77			
	16-20 yıl	152	4,24	,74			
	21-25 yıl	94	4,30	,77			
	26-30 yıl	69	4,40	,80			
	31 yıl ve üstü	59	4,15	,82			
Bilişsel Empati boyutu	1-10 yıl	79	3,60	,85	7,61	,00*	1-2; 1-3; 1-4; 1-5; 1-6
	11-15 yıl	69	4,11	,75			
	16-20 yıl	152	4,09	,77			
	21-25 yıl	94	4,19	,77			
	26-30 yıl	69	4,33	,77			
	31 yıl ve üstü	59	4,09	,80			
Empati algıları genel	1-10 yıl	79	3,65	,69	4,85	,00*	1-2; 1-3; 1-4; 1-5; 1-6
	11-15 yıl	69	3,97	,58			
	16-20 yıl	152	3,95	,60			
	21-25 yıl	94	4,04	,66			
	26-30 yıl	69	4,14	,68			
	31 yıl ve üstü	59	3,94	,69			
Aile ilişkileri boyutu	1-10 yıl	79	4,30	,75	2,31	04*	1-5
	11-15 yıl	69	4,52	,63			
	16-20 yıl	152	4,48	,58			
	21-25 yıl	94	4,54	,70			
	26-30 yıl	69	4,60	,43			
	31 yıl ve üstü	59	4,55	,46			
Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu	1-10 yıl	79	4,10	,77	5,21	,00*	1-2; 1-3; 1-4; 1-5; 1-6
	11-15 yıl	69	4,43	,59			
	16-20 yıl	152	4,41	,59			
	21-25 yıl	94	4,51	,66			
	26-30 yıl	69	4,55	,45			
	31 yıl ve üstü	59	4,41	,46			

(Devamı arkada)

Tablo 4.5. Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Analizi (Devamı)

	Kıdem	n	\bar{X}	s	F	p	Fark
Arkadaşlık ilişkileri boyutu	1-10 yıl	79	4,14	,80	5,77	,00*	1-2; 1-3; 1-4; 1-5; 1-6
	11-15 yıl	69	4,53	,45			
	16-20 yıl	152	4,42	,57			
	21-25 yıl	94	4,53	,68			
	26-30 yıl	69	4,60	,44			
	31 yıl ve üstü	59	4,49	,43			
Sosyal destek algısı genel	1-10 yıl	79	4,17	,72	5,95	,00*	1-2; 1-3; 1-4; 1-5; 1-6
	11-15 yıl	69	4,50	,47			
	16-20 yıl	152	4,43	,52			
	21-25 yıl	94	4,54	,59			
	26-30 yıl	69	4,59	,37			
	31 yıl ve üstü	59	4,48	,40			
*p<0,05	1. 1-10 yıl	2. 11-15 yıl	3. 16-20 yıl	4. 21-25 yıl	5. 26-30 yıl	6. 31 yıl ve üstü	

Tablo 4.5'te öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının öğretmenlerin empati algılarının kıdeme göre Sosyal Beceriler boyutunda farklılık göstermediği ($F=1,00$; $p>0,05$) görülmüştür. Ancak Duygusal Tepki boyutunda ($F=3,27$; $p<0,05$), Bilişsel Empati boyutunda ($F=7,61$; $p<0,05$), Empati algıları genel olarak ($F=4,85$; $p<0,05$) farklılık göstermiştir. Sosyal ilişki algılarının Aile ilişkileri boyutunda ($F=2,31$; $p<0,05$), Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutunda ($F=5,21$; $p<0,05$), Arkadaşlık ilişkileri boyutunda ($F=5,77$; $p<0,05$) ve Sosyal destek algısı genel olarak ($F=5,95$; $p<0,05$) kıdem sürelerine göre farklılık göstermektedir.

Farkın olduğu grupları tespit etmek için Post Hoc Tukey testi yapılmıştır. Test sonucunda;

Duygusal Tepki boyutunda kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=3,93$) kıdemi 16-20 yıl olanlar ($\bar{X}_{16-20}=4,24$) arasında, kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=3,93$) kıdemi 21-25 yıl olanlar ($\bar{X}_{21-25}=4,30$) arasında ve kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=3,93$) kıdemi 26-30 yıl olanlar ($\bar{X}_{26-30}=4,40$) arasında ve kıdemi fazla olanlar lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Bilişsel Empati boyutunda kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=3,60$) kıdemi 11-15 yıl olanlar ($\bar{X}_{11-15}=4,11$) arasında, kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=3,60$) 16-20 yıl olanlar ($\bar{X}_{16-20}=4,09$) arasında, kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=3,60$) kıdemi 21-25 yıl olanlar ($\bar{X}_{21-25}=4,19$) arasında ve kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=3,60$) kıdemi 26-30 yıl olanlar

($\bar{X}_{26-30}=4,33$) arasında ve kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=3,60$) kıdemi 31 yıl ve üstü olanlar ($\bar{X}_{31>}=4,09$) arasında ve kıdemi fazla olanlar lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Empati algıları genel olarak kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=3,65$) kıdemi 11-15 yıl olanlar ($\bar{X}_{11-15}=3,97$) arasında, kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=3,65$) 16-20 yıl olanlar ($\bar{X}_{16-20}=3,95$) arasında, kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=3,65$) kıdemi 21-25 yıl olanlar ($\bar{X}_{21-25}=4,04$) arasında ve kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=3,65$) kıdemi 26-30 yıl olanlar ($\bar{X}_{26-30}=4,14$) arasında ve kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=3,65$) kıdemi 31 yıl ve üstü olanlar ($\bar{X}_{31>}=3,94$) arasında ve kıdemi fazla olanlar lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Aile ilişkileri boyutunda kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,30$) kıdemi 26-30 yıl olanlar ($\bar{X}_{26-30}=4,60$) arasında ve yüksek kıdemliler lehine yüksektir.

Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutunda kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,10$) kıdemi 11-15 yıl olanlar ($\bar{X}_{11-15}=4,43$) arasında, kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,10$) 16-20 yıl olanlar ($\bar{X}_{16-20}=4,41$) arasında, kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,10$) kıdemi 21-25 yıl olanlar ($\bar{X}_{21-25}=4,51$) arasında ve kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,10$) kıdemi 26-30 yıl olanlar ($\bar{X}_{26-30}=4,55$) arasında ve kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,10$) kıdemi 31 yıl ve üstü olanlar ($\bar{X}_{31>}=4,41$) arasında ve kıdemi fazla olanlar lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Arkadaşlık ilişkileri boyutunda kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,14$) kıdemi 11-15 yıl olanlar ($\bar{X}_{11-15}=4,53$) arasında, kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,14$) 16-20 yıl olanlar ($\bar{X}_{16-20}=4,42$) arasında, kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,14$) kıdemi 21-25 yıl olanlar ($\bar{X}_{21-25}=4,53$) arasında ve kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,14$) kıdemi 26-30 yıl olanlar ($\bar{X}_{26-30}=4,60$) arasında ve kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,14$) kıdemi 31 yıl ve üstü olanlar ($\bar{X}_{31>}=4,49$) arasında ve kıdemi fazla olanlar lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal destek algısı genel olarak kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,17$) kıdemi 11-15 yıl olanlar ($\bar{X}_{11-15}=4,50$) arasında, kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,17$) 16-20 yıl olanlar ($\bar{X}_{16-20}=4,43$) arasında, kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,17$) kıdemi 21-25 yıl olanlar ($\bar{X}_{21-25}=4,54$) arasında ve kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,17$) kıdemi 26-30 yıl olanlar ($\bar{X}_{26-30}=4,59$) arasında ve kıdemi 1-10 yıl olanlarla ($\bar{X}_{1-10}=4,17$) kıdemi 31 yıl ve üstü olanlar ($\bar{X}_{31>}=4,48$) arasında ve kıdemi fazla olanlar lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Buna göre kıdemi az olanların çok olanlara göre hem empati ve boyutları sosyal beceri hariç) ve sosyal destek algılarının tüm boyutlarında ve genel olarak kıdeme göre farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının öğretmenlerin medeni durumlarına göre t testi analiz bulguları Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6. *Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Analizi*

	Medeni durum	n	\bar{X}	s	t	p
Sosyal Beceriler boyutu	Evli	440	3,54	,64	,75	,45
	Bekar	82	3,48	,66		
Duygusal Tepki boyutu	Evli	440	4,23	,77	1,23	,21
	Bekar	82	4,11	,83		
Bilişsel Empati boyutu	Evli	440	4,12	,79	3,02	,00*
	Bekar	82	3,82	,86		
Empati algıları genel	Evli	440	3,97	,65	2,10	,03*
	Bekar	82	3,81	,69		
Aile ilişkileri boyutu	Evli	440	4,53	,58	2,85	,00*
	Bekar	82	4,32	,73		
Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu	Evli	440	4,44	,61	2,87	,00*
	Bekar	82	4,22	,65		
Arkadaşlık ilişkileri boyutu	Evli	440	4,49	,56	4,21	,00*
	Bekar	82	4,19	,75		
Sosyal destek algısı genel	Evli	440	4,49	,51	4,28	,00*
	Bekar	82	4,21	,66		

*p<0,05

Tablo 4.6’da Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının öğretmenlerin medeni durumlarına göre analizi sonucunda Sosyal Beceriler boyutunda ($t=,75$; $p>0,05$) ve Duygusal Tepki boyutunda ($t=1,23$; $p>0,05$) farklılık göstermediği saptanmıştır. Ancak Bilişsel Empati boyutunda ($t=3,02$; $p<0,05$), Empati algıları genel algılarında ($t=2,10$; $p<0,05$), Aile ilişkileri boyutunda ($t=2,85$; $p<0,05$), Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutunda ($t=2,87$; $p<0,05$), Arkadaşlık ilişkileri boyutunda ($t=4,21$; $p<0,05$) ve Sosyal destek algısı genel olarak ($t=4,28$; $p<0,05$) medeni duruma göre farklılık göstermektedir. Ortalamalara bakıldığında evlilerin bekarlara göre daha yüksek ortalamalara sahip oldukları gözlenmektedir. Bu durum bilişsel empati ve genel empati algılarının bekarlara göre evlilerin daha yüksek duyarlık gösterdikleri şeklinde yorumlanabilir. Yine öğretmenlerin aile ilişkileri, akraba ve komşuluk ilişkileri, arkadaşlık

ve genel sosyal destek algıları bağlamında da evlilerin bekarlardan daha yüksek duyarlıklara sahip oldukları söylenebilir.

Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre t-testi analiz bulguları Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.e. *Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ve Sosyal İlişki Algılarının Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine Göre Analizi*

	Eğitim düzeyi	n	\bar{X}	s	t	p
Sosyal Beceriler boyutu	Lisans	425	3,52	,66	-,82	,41
	Lisansüstü	97	3,58	,53		
Duygusal Tepki boyutu	Lisans	425	4,18	,79	-1,77	,07
	Lisansüstü	97	4,34	,74		
Bilişsel Empati boyutu	Lisans	425	4,05	,82	-1,11	,26
	Lisansüstü	97	4,15	,73		
Empati algıları genel	Lisans	425	3,93	,67	-1,42	,15
	Lisansüstü	97	4,03	,60		
Aile ilişkileri boyutu	Lisans	425	4,48	,64	-1,32	,18
	Lisansüstü	97	4,57	,47		
Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu	Lisans	425	4,38	,63	-1,46	,14
	Lisansüstü	97	4,49	,56		
Arkadaşlık ilişkileri boyutu	Lisans	425	4,42	,63	-1,80	,07
	Lisansüstü	97	4,54	,48		
Sosyal destek algısı genel	Lisans	425	4,42	,56	-1,88	,06
	Lisansüstü	97	4,54	,46		

*p<0,05

Tablo 4.7’de Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre analizi sonucunda Sosyal Beceriler boyutunda ($t=-,82$; $p>0,05$), Duygusal Tepki boyutunda ($t=-1,773$; $p>0,05$), Bilişsel Empati boyutunda ($t=-1,11$; $p>0,05$), Empati algıları genel algılarında ($t=-1,42$; $p>0,05$), Aile ilişkileri boyutunda ($t=-1,32$; $p>0,05$), Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutunda ($t=-1,46$; $p>0,05$), Arkadaşlık ilişkileri boyutunda ($t=-1,80$; $p>0,05$) ve Sosyal destek algısı genel olarak ($t=-1,88$; $p>0,05$) farklılık göstermemektedir. Bulgular empati düzeyleri olarak sosyal beceri, duygusal tepki ve bilişsel empati boyutlarında ve genel empati algılarının lisans ya da lisansüstü mezunu olmaya göre farklılaşmadığını göstermektedir. Yine aynı şekilde sosyal destek algılarının da aile ilişkileri, akraba ve komşuluk ilişkileri, arkadaşlık ve genel sosyal destek algıları bağlamında da lisans ya da lisansüstü mezunu olmaya göre farklılık göstermediğini göstermiştir.

4.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğretmenlerin empati düzeyleri ile sosyal ilişki algıları arasındaki ilişki nedir?” biçiminde belirlenmiştir. Bu soruya olması için yapılan Pearson Korelasyon testi analizi sonucunda Tablo 4.8’de verilen bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 4.8. Öğretmenlerin Empati Düzeyleri İle Sosyal İlişki Algıları Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Testi (n:522)

		Aile ilişkileri boyutu	Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu	Arkadaşlık ilişkileri boyutu	Sosyal destek algısı genel
Sosyal Beceriler boyutu	r	,330**	,361**	,426**	,428**
Duygusal Tepki boyutu	r	,310**	,407**	,416**	,435**
Bilişsel Empati boyutu	r	,394**	,457**	,519**	,533**
Empati algıları genel	r	,399**	,473**	,526**	,540**

** $p > 0,01$ * $p > 0,05$

Tablo 4.8’de Pearson Korelasyon analizi sonucunda Öğretmenlerin empati düzeyleri ile sosyal ilişki algıları arasındaki ilişki görülmektedir. İlişki düzeylerinin yorumlanmasında korelasyon katsayısı $\pm 0,00$ - $\pm 0,29$ aralığında ise düşük, $\pm 0,30$ - $\pm 0,69$ aralığında ise orta, $\pm 0,70$ - $\pm 1,00$ aralığı yüksek ilişki olduğu şeklinde yorumlanması gerektiği belirtilmektedir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Buna göre;

Sosyal Beceriler boyutuyla aile ilişkileri boyutu arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r = ,33$; $p < 0,01$); Sosyal Beceriler boyutuyla Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r = ,36$; $p < 0,01$); Sosyal Beceriler boyutuyla Arkadaşlık ilişkileri boyutu arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r = ,42$; $p < 0,01$); Sosyal Beceriler boyutuyla genel sosyal destek algısı arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r = ,42$; $p < 0,01$) olduğu görülmektedir.

Duygusal Tepki boyutuyla aile ilişkileri boyutu arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r = ,31$; $p < 0,01$); Duygusal Tepki boyutuyla Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r = ,40$; $p < 0,01$); Duygusal Tepki boyutuyla Arkadaşlık ilişkileri boyutu arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r = ,41$; $p < 0,01$); Duygusal Tepki boyutuyla genel sosyal destek algıları arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r = ,43$; $p < 0,01$) saptanmıştır.

Bilişsel Empati boyutuyla aile ilişkileri boyutu arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r=,39$; $p<0,01$); Bilişsel Empati boyutuyla Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r=,45$; $p<0,01$); Bilişsel Empati boyutuyla Arkadaşlık ilişkileri boyutu arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r=,51$; $p<0,01$) ve Bilişsel Empati boyutuyla genel sosyal destek algıları arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r=,53$; $p<0,01$);

Öğretmenlerin genel empati algılarıyla aile ilişkileri boyutu arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r=,39$; $p<0,01$); Öğretmenlerin genel empati algılarıyla Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r=,47$; $p<0,01$); Öğretmenlerin genel empati algılarıyla Arkadaşlık ilişkileri boyutu arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r=,52$; $p<0,01$) ve Öğretmenlerin genel empati algılarıyla genel sosyal destek algıları arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişki ($r=,54$; $p<0,01$) tespit edilmiştir.

Bulgulara göre öğretmenlerin empati algıları ve alt boyutlarıyla sosyal destek ve alt boyutları arasında orta seviyede pozitif yönlü ilişki olduğu söylenebilir. Bu öğretmenlerin empati algıları arttıkça orta seviyede sosyal destek algılarının da arttığı ya da öğretmenlerin empati seviyeleri düştükçe sosyal destek seviyelerinin de düştüğü şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla eğitim kurumları açısından empati ve sosyal destek algılarının yüksek düzeyde tutulması önemlidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Öğretmenlerin empati algılarıyla ilgili olarak en yüksek algılarının sosyal beceri boyutunda gerçekleşmiştir. Bunu bilişsel empati boyutları izlemiş ve genel empati algılarının ise yüksek seviyede olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar eğitim çalışanlarının niteliğinin yüksekliğini göstermektedir. Bu durumun eğitim etkinlikleri ve öğrencilerin empati becerilerini kazanmalarında olumlu etki yaratacağı düşünülebilir. Kaya ve Siyez (2011) çalışmalarında empati eğilimlerin yüksek olmasıyla akran zorbalığının ortadan kaldırılmasında olumlu güç olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu anlamda empatik yaklaşımın öğrencilere kazandırılmasıyla okul ortamının daha iyi olacağı düşünülmektedir. Yine Aytaç (2014) araştırmasında empatik eğilim, stresle başa çıkma ve çatışma yönetiminde olumlu katkılar sağladığı bulgusuna ulaşmıştır. Bütün bunlar birlikte ele alındığında öğretmenlerin önemli bir yeterliğe sahip oldukları düşünülebilir.

Öğretmenlerin sosyal ilişki algıları ise bütün boyutlarda ve genel olarak “Çok Yüksek” seviyesindedir. Boyutlara göre en yüksek ortalama Aile ilişkileri boyutunda olup bunu sırasıyla Arkadaşlık ilişkileri boyutu ve Akrabalık/komşuluk ilişkileri boyutu izlemektedir. Genel olarak sosyal destek algısı “Çok Yüksek” seviyesindedir. İnsanlarla sürekli iç içe olan işi gereği sosyal yaşamda aktif rol üstlenen öğretmenlerin sosyal ilişki seviyelerinin çok yüksek çıkması olumlu bir gelişme olarak görülmelidir. Bunun eğitim faaliyetlerine olumlu yansıması beklenmektedir. Aytaç (2014) araştırmasında sosyal ilişki ve empatik eğilimlerin güçlü olmasıyla sosyal ve iş yaşamındaki sorunların büyük ölçüde çözülebileceğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede araştırma bulgularına göre öğretmenlerin yeterliklerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algıları öğretmenlerin yaşlarına göre sosyal beceriler ve genel empati algılarında farklılaştığı görülmüştür. Sosyal ilişkilerle ilgili olarak akrabalık/komşuluk ilişkileri, arkadaşlık ilişkileri ve genel sosyal destek algılarının farklılık gösterdiği saptanmıştır. Farklılıkların yaşları fazla olanlar lehine yüksek olduğu ve yaşın ilerlemesiyle birlikte empati ve sosyal ilişki ve destek konusunda farkındalığın arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Empati ve sosyal ilişkilerde yaşın önemli bir değişken olduğu ve ilerledikçe de seviyenin yükselmesini sağladığı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin empati düzeyleri öğretmenlerin cinsiyetlerine göre duygusal tepki boyutunda kadınlar lehine yüksek çıkarken sosyal destek algılarında ise boyutlarda ve genel olarak farklılık görülmemiştir. Empatik eğilim olarak kadınların erkeklere nazaran daha fazla duygusal tepki gösterdikleri görülmüştür. Bu durum bayan öğretmenlerin duygusal olarak empati yeterliklerinin daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma bulgularının Kaygılı (2018), Şenkaya (2018) ve Çakır (2016) bulgularıyla da benzerlik gösterdiği saptanmıştır.

Branşlara göre öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının duygusal tepki boyutunda, bilişsel empati boyutunda ve genel empati algıları okulöncesi branşı öğretmenleri aleyhine düşük çıkmıştır. Sosyal ilişki algılarının akrabalık/komşuluk ilişkileri, arkadaşlık ilişkileri ve genel olarak sosyal destek algılarının okulöncesi branşı öğretmenleri aleyhine düşük çıkmıştır. Okulöncesi öğretmenlerinin daha düşük çıkması çok küçük yaş grubu öğrencileriyle çalışmaları, etkinlik ve kazanımlarının daha çok öz bakım becerileri, doğru konuşma ve yeme içme gibi etkinliklere ayırmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Kıdeme göre öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının duygusal tepki boyutunda, bilişsel empati boyutunda ve genel empati algılarında kıdemi az olanlara göre kıdemi fazla olanların daha yüksek olduğu görülmüştür. Sosyal ilişkileriyle ilgili olarak ise aile ilişkileri, akrabalık/komşuluk ilişkileri, arkadaşlık ilişkileri boyutlarıyla genel sosyal destek algıları kıdemi fazla olanlar lehine yüksek çıkmıştır. Empati ve sosyal ilişki-destek bağlamında tecrübe ve kıdemin olumlu etkilerinin olduğu çalışmada ön plana çıkmış durumdadır. Kıdem mesleki anlamda olduğu gibi empati ve sosyal ilişkide de önemli bir argüman olarak yükselmektedir.

Medeni duruma göre öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının Bilişsel Empati boyutu ve genel empati algılarının evlilerin bekarlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Sosyal ilişki algıları olarak da aile ilişkileri, akraba ve komşuluk ilişkileri, arkadaşlık ve genel sosyal destek algılarının evlilerin bekarlardan daha yüksek duyarlıklara sahip oldukları görülmüştür. Öğretmenlerin empati düzeyleri ve sosyal ilişki algılarının öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre bütün boyutlar ve genel olarak farklılık göstermemiştir.

Öğretmenlerin empati algıları ve alt boyutlarıyla sosyal destek ve alt boyutları arasında orta seviyede pozitif yönlü ilişki olduğu söylenebilir. Bu öğretmenlerin empati algıları arttıkça orta seviyede sosyal destek algılarının da arttığı ya da öğretmenlerin

empati seviyeleri düştükçe sosyal destek seviyeleri düşmektedir. Bu nedenle eğitim örgütlerinde empati ve sosyal ilişki becerilerinin artırılması önem arz etmektedir.

5.2. Öneriler

1. Öğretmenlerin bilişsel empati becerilerinin daha da yükseltilmesi için faaliyetler yapılabilir.
2. Empatik yaklaşımı geliştirme ve yaymaya yönelik proje ve çalışmalar yapılabilir. Böylelikle sadece öğretmenler değil öğrenciler, veliler ve diğer okulun paydaşlarına da yayılarak kelebek etkisi yaratılabilir.
3. Sosyal ilişkilerin çok yüksek olmasını eğitime yansımaları ve sosyal ilişkilerin çok yüksek olmasının sebepleri araştırma konusu olarak ele alınabilir.
4. Bayan öğretmenlerin duygusal olarak empati yeterliklerinin daha fazla olmasının eğitime yansımaları ayrı bir araştırma konusu olabilir.
5. Öğretmenlerden yaş olarak genç ve kıdem olarak yeni olanların empati ve sosyal ilişki seviyelerinin artırılması amacıyla sosyal, sportif ve sanatsal çalışmalarla birlikte çatışma çözme ve problem çözme işleri verilebilir.
6. Öğretmenlerden okulöncesi öğretmenlerinin empati ve sosyal ilişki yeterliklerinin artırılmasına yönelik çalışmalarla bu konularda farkındalık yaratılabilir. Böylelikle sosyal ilişkileri yüksek ve empati yeterliği olan bireylerin gelişiminin sağlanmasına katkı sağlanabilir.
7. Öğretmenlerin hem empati hem de sosyal ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik olarak girişimlerde bulunulabilir.

KAYNAKÇA

- Akdur, R. (2013).Empati Antipati ve Vicdan. <http://www.recepakdur.com/upload/0.pdf> adresinden 17.10.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Akın M (2008) Örgütsel destek, sosyal destek ve iş/aile çatışmalarının yaşam tatmini üzerindeki etkileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1(25): 141-171.
- Arkonaç, O. (1999). *Psikiyatri Sözlüğü*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
- Arslan, Y. (2016). Kim Daha İyi Empati Kuruyor-Empati Üzerine Mikro Bir Sosyolojik Araştırma. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(2/1), 51-64.
- Aysal, A. (2012). *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Empatiye Dayalı Rol Oynama Yönteminin Akademik Başarıya Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aytaç, M. (2014). Yöneticilerin Empatik Eğilimleri Stresle Başa Çıkma Durumları Ve Çatışma Yönetim Stratejileri Arasındaki İlişkinin Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Aytaç, S. (2004). *İnsanı Anlama Çabası*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Bağcı, A. (2018). *Self determination theory: Turkish Instructors' autonomy orientations in the school of foreign language context*. (Unpublished masters thesis). Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, Eskişehir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Bahar, H. İ. (2008). *Sosyoloji*. Ankara: Hayat Yayıncılık.
- Ryan, R. M., Bernstein, J. H. ve Warren-Brown, K. (2010). Weekends, work, and well-being: Psychological need satisfactions and day of the week effects on mood, vitality, and physical symptoms. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 29(1), 95–122. doi: 10.1521/jscp.2010.29.1.95
- Bingöl, O. (2016) Siyasal Kayıtsızlık: Apati. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 44-48.
- Böyüksolak, A. (2016). *Testing predictions from self determination theory using programme for international student assessment (Pisa) 2012 data for mathematics learning*. (Unpublished masters thesis). Bogazici University, Institute for Graduate Studies, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Büte, M. (2017). Davranış Bilimleri, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Ders Notu.

- Çakır, E. (2016). *Ortaokul Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyleri ile Çatışma Çözme Davranışları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Çelik, K. & Tosun, A. (2019). Okul Yöneticilerinin Çatışma Yönetim Stilleri İle Örgütsel Sağlık Arasındaki İlişki . *Adıyaman University Journal of Educational Sciences* , 9 (1) , 99-121 . DOI: 10.17984/adyuebd.456709
- Civelek, M. (2013). *Sosyoloji*, İstanbul: Murat Yayınları.
- Coplan A. (2011). "Understanding EmpathyIts Features and Effects" Empathy: Philosophical and Psychological Perspectives. (Ed. A. Coplan and P. Goldie) *Oxford: University Press*
- Deasyanti, D. ve Nurhasanah, H. (2019). Basic psychological needs on primary school student well-being. *Jurnal Pendidikan Humaniora*, 7(2), 69-75. <http://journal.um.ac.id/index.php/jph/article/view/12300>
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2014). Autonomy and need satisfaction in close relationships: Relationships motivation theory. N. Weinstein (Ed.), *Human Motivation and Interpersonal Relationships* içinde (s.53–73). doi:10.1007/978-94-017-8542-6_3
- Demirbaş-Çelik, N. (2018). Happiness in high school students: Autonomy, relatedness, competence and meaning in life. *Cypriot Journal of Educational Science*. 13(3), 422-430. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1193338.pdf>
- Demirel, Y. (2009). "Örgütsel Adaletin Yönetici-Çalışan İlişkileri Üzerine Etkisi: Farklı Sektör Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırma". *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9 (17), 137-154.
- Deveci F (2011) ergenlerde karar verme stilleri ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Dinçer, A. (2014). *Antecedents and outcomes of self-determined engagement in Turkish EFL classrooms: A mixed method approach* (Doctoral thesis). Ataturk University, Institute of Education Sciences, Erzurum. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Doğan, A. (2014). Sosyal İlişkilerin Türk Seçmeninin Siyasal Davranışına Etkisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dökmen Ü. (2004). İletişim çatışmaları ve empati. *Sistem Yayıncılık*. İstanbul
- Dökmen Ü. (2014). Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati. *İstanbul, Remzi Kitapevi*.
- Dökmen, Ü. (2013). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. 18. Baskı. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Duy, B. & Yıldız, M. (2015). Farklı Zorbalık Konumunda Olmak Empatik Eğilim ve Yaşam Doyumunu Bağlamında Bir Fark Yaratır Mı? *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (3), 31-47.

- Eker, D. ve Arkar, H. (1995). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği (Factorial Structure, Validity, and Reliability of the Multi dimensional Scale of Perceived Social Support). *Türk Psikoloji Dergisi*, 34, 17-25.
- Ekinci H, Ekici S (2003) İşletmelerde örgütsel stres yönetim stratejisi olarak sosyal desteğin rolüne ilişkin görgül bir araştırma. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* 27(1): 109-120.
- Erkal, M. (1999). Sosyoloji. 10.Baskı, Trabzon: KTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları
- Eroğlu, F. (1996). *Davranış Bilimleri*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Gökler, R. (2009). Empatik Eğilim Ölçeğinin İlköğretim Sekizinci Sınıflar İçin Uyarlanması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19 (19), 77-86.
- Güçlü, S (2005). Kurumlara Sosyolojik Bakış, İstanbul: Birey Yayınları
- Gülseren, Ş. (2001). Eşduyum (Empati): Tanımı ve Kullanımı Üzerine Bir Gözden Geçirme, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12, 133-145.
- Karabağ, Ş. G. (2003). *Öğretilebilir ve Bilişsel Bir Beceri Olarak Tarihi Empati*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayınları
- Kashdan, T. B., Mishra, A., Breen, W. E. ve Froh, J. J. (2009). Gender differences in gratitude: Examining appraisals, narratives, the willingness to express emotions, and changes in psychological needs. *Journal of Personality*, 77(3), 691-730. Doi:10.1111/j.1467-6494.2009.00562.x
- Kaya, A. & Siyez, D. M. (2010). KA-Sİ Çocuk ve Ergenler İçin Empatik Eğilim Ölçeği: Geliştirilmesi geçerlik ve güvenlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 110-125
- Kaya, B. ve Çolakoğlu, Ö.M. (2015). Empati düzeyi belirleme ölçeği (EDBÖ) uyarlama çalışması, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(1), 17-30. DOI: 10.17679/uefd.16127895
- Kaygılı, G. (2018). Anaokulu çocuklarının iletişim becerileri ile sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişki. *Turkish Studies*, 13(4), 841-858.
- Klassen, R. M., Perry, N. E. ve Frenzel, A. C. (2012). Teachers' relatedness with students: An underemphasized component of teachers' basic psychological needs. *Journal of Educational Psychology*, 104(1), 150–165. doi:10.1037/a0026253
- Koçak, R. (2002). Aleksitim: Kuramsal Çerçeve Tedavi Yaklaşımları ve İlgili Araştırmalar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35, 1-2.

- Lawrence, E. J., Shaw, P., Baker, D., Baron-Cohen, S., ve David, A. S. (2004). Measuring empathy: Reliability and Validity of the Empathy Quotient. *Psychological Medicine*, 34, 911-924.
- Mangır, M. ve Baran, G. (1990). Çocukta Rol Değişimi ve Cinsel Kimliğin Kazanılması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 76(14), 66-72.
- Motan İ. ve Gençöz T. (2007). Aleksitimi Boyutlarının Depresyon ve Anksiyete Belirtileri İle İlişkileri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18, 333-343.
- Ogino, M., Nishikawa, A. ve Asada, M. (2013). A motivation model for interaction between parent and child based on the need for relatedness. *Frontiers in Psychology*, 4, 1-11. doi: 10.3389/fpsyg.2013.00618
- Özbay, M. H. ve Canpolat, B. (2003). Psikoterapide Empati- Nesnellik İkilemi. *Klinik Psikoloji*, 6, 39-45.
- Pappenheim, F. (2002). Modern İnsanın Yabancılaşması, (Çev: Salik Ak), Ankara: Phoenix Yayınları.
- Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J. ve Ryan, R. M. (2000). Daily well-being: The role of autonomy, competence, and relatedness. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 26(4), 419-435. doi: 10.1177/0146167200266002
- Steven J. Stein, ve Howard E. (2003). *Duygusal Zekâ ve Başarının Sırrı*. (Çev. M. Işık), İstanbul: Özgür Yayınları.
- Şencan, H.(2002), Bilimsel Yazım, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fak. Yayınları no:283, s.459
- Şenkaya, B. (2018). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki yöneticilerin empatik Eğilimleri, Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale
- Taymur, İ. ve Boratav R, C. (2013). İçselleştirme, İçelım, İçeatım ve Özdeşim. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*.5(3), 330-342.
- Temiz, G., Çağdaş, A. (2014). Anne Çocuk İletişim Becerileri Eğitiminin Çocukların Duyguları Tanıma Becerilerine Etkisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, Cilt 17, Sayı 1
- Tian, L., Chen, H. ve Huebner, E. S. (2013). The longitudinal relationships between basic psychological needs satisfaction at school and school-related subjective well-being in adolescents. *Social Indicators Research*, 119(1), 353–372. doi:10.1007/s11205-013-0495-4
- Türk Dil Kurumu (2012). Türkçe Sözlük. tdk.gov.tr., 20 Ekim 2021

- Türker, Y., & Çelik, K. (2019). Öğretmenlerde iş ve aile çatışmasının yaşam doyumu üzerindeki etkisinde iş doyumunun aracı rolü. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34(1), 242-258. doi: 10.16986/HUJE.2018037287
- Ulaş, H., Fidaner Hüray T. ve Zaliha Yıldız, A. (2006). Kolloid Kist Operasyonuna Bağlı Apatinin Bromokriptin ile Tedavisi: Bir Olgu Sunumu, *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 16(4),14-15
- Uzbilek, A. (2006). Örgütlerde Oluşan Sosyal İlişkilerin Örgütsel Güvenin Alt Boyutlarına Etkileri: Başkent Üniversitesi Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wang, Y.-L. ve Tsai, C.-C. (2019). An investigation of Taiwanese high school students' basic psychological need satisfaction and frustration in science learning contexts in relation to their science learning self-efficacy. *International Journal Of Science And Mathematics Education*. doi: 10.1007/s10763-019-09950-x
- WEB1, http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/48451/41268/11_empati_sempati.pdf adresinden 17.10.2022 tarihinde erişilmiştir.
- WEB2, <https://www.psikolojik.gen.tr/antipati.html> adresinden 17.10.2022 tarihinde erişilmiştir. WEB3, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Antipati> adresinden 17.10.2022 tarihinde erişilmiştir.
- WEB4, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Apati> adresinden 17.10.2022 tarihinde erişilmiştir.
- WEB5, <https://www.bilgiustam.com/empati-nedir-faydalari-nelerdir/> adresinden 17.10.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Yalçın, A. (2017). *An examination of work-family conflict from the self-determination theory perspective*. (Unpublished doctoral thesis). Middle East Technical University, The Department of Psychology, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Yatkin, A. (2003). *Halkla İlişkiler ve İletişim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S. (2004). *Aile Ekonomisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Yeşilyurt, S. (2008). *A self-determination approach to teaching writing in pre-service EFL teacher education*. (Masters thesis). Atatürk University the Institute of Social Sciences, Erzurum. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Yılmaz, K. (2011). Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretiminde Tarihsel Empati: Geçmiş Geçmişteki İnsanların Gözüyle Bakabilme Becerisi. A.Sümbül, H. Akdağ (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar II* (s. 11-33). Ankara: Pegem A.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of personality assessment*, 52(1), 30-41.

EKLER

Ek 1: Denizli il Milli Eğitim Müdürlüğü Veri Toplama İzin Onayı

T.C.
DENİZLİ VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-16605029-44-58066197
Konu : Anket Uygulama İzni

19/09/2022

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğünün 08.09.2022 tarihli ve 252828 sayılı yazısı.

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi (İ.Ö.) Tezlis Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zeynep İŞİK, Prof. Dr. Kasım ÇELİK sunumlarında "Öğretmenlerin Emperdi Düzeyleri ile Sosyal İlişki Algıları Arasındaki İlişki" konulu proje çalışmasına yönelik hazırlanmış olduğu anket/ölçek formularını ilgi yazı gereği Müdürlüğünüzce bağlı Denizli İli Merkezindeki ilçesinde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlere ve yöneticilere uygulanması istenmektedir.

Yukarıda adı geçen üniversite ile ilgili (Üniversite/Enstitüsü) öğrencileri ve Öğretim Görevlilerinin ilgi yazılar ekinde belirtilmiş olduğu okullarda, (Ortaöğretim/İlköğretim/Okulöncesi) kurumları ile ilgili anket çalışmasının 2022 Nolu "Araştırma Uygulama - İzinleri" Genelgesinde belirtilen esaslar gereğince; Okul ve kurumlarını eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde 2022/2023 eğitim-öğretim yılı içinde denetimi ilçe milli eğitim müdürlükleri ve okulların idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre, aynı bir denetimi Müdürlüğünüzde muhafaza edilmiş ve uygulanması ile müberrak ve inşaatı emelleri çalışmaları veri toplama amaçlarını uygulamaları, ilgililerimizin 28 Maddesi ve "Araştırma İzin Başvurusu Tarihçesi"nin 16. Maddesi gereği **sonuç raporunun çalışmaya bitiminden itibaren 30 gün içerisinde kurumunuza arz edilip ile gönderilmesi**, Müdürlüğünüzce uygun görülürse;

Olurlarınıza arz ederim.

Silke Yılmaz EKİCİ
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
19/09/2022
Hamit GENÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı V.

T.C.
DENİZLİ VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

Kurumunuz Müdürlüğümüzde talep edilen araştırma isteklerine ait Mükam Olur ve Müdürlüğümüzce Onay verilen anket formları ekte gönderilmektedir.

Genelgimizce ederim.

Hamit GENÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı V.

Bk:

1-Anket Formları

Bu belge gizli değildir ancak de saklanmalıdır.

Adres: M. A.Ü. Eski Mbk. 29 Fırat Bulvarı No:1701
Merkezden (DENİZLİ)
Ticaret Sicil No: 249346/01 Kuruluş Yılı: 1972
Tic. Sicil No: 249346/01 Kuruluş Yılı: 1972
Kıs. Adres: Denizli/29100/İzmir

Bölge Toplamına Adres: İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi
Bölge: Denizli/29100/İzmir
Tic. Sicil No: 249346/01 Kuruluş Yılı: 1972
Kıs. Adres: Denizli/29100/İzmir

Bu belge gizli değildir ancak de saklanmalıdır. İlgili kurumunuzun veri idaresinde: 8906-829-3205-9400-0000 olarak kayıtlıdır.

Ek 2: Veri Toplama Araçları (Ölçekler)

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.09.2022-E.259428

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU
LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Zeynep IŞIK tarafından yürütülen "Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ile Sosyal İlişki Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen güdüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz. Çalışmaya yanılmamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen formlardaki soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacaktır ve yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır.

2236

1. Araştırmanın İlgili Bilgileri: 5.09.2022

a. Araştırmanın Amacı: Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ile Sosyal İlişki Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

b. Araştırmanın İçeriği: Denizli ili Merkezefendi ilçesinde bulunan tüm resmi ortaokullarda görev yapan Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ile Sosyal İlişki Algıları Arasındaki İlişki konusunun incelenmesi

c. Araştırmanın Nedeni: Özgün araştırma Tez çalışması

d. Araştırmanın Öngörülen Süresi: Araştırma takviminde öngörülen süredir: BİR AY (Elektronik ortamda yapılacaktır (Google Forum))

e. Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Güdüllü Sayısı: 300

f. Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Merkezefendi ilçesinde bulunan tüm resmi ortaokullar

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılmaya/güdüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, güdüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşafuda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları süzül olarak da anlatıldı. Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan hazırlabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılmamın (Kendi el yazısı ile)
Adı-Soyadı:
İmzası:

(Varsa) Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin:
Veli veya Vasisinin (kendi el yazısı ile)
Adı-Soyadı:
İmzası:

Yürütücünün:
Adı Soyadı ve İmzası:
Zeynep IŞIK

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak-Tarih ve Sayısı: 09.09.2022-E.259430

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ile Sosyal İlişki Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi adıyla, Zeynep IŞIK tarafından 01.09.2022/31.12. 2022 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Öğretmenlerin Empati Düzeyleri ile Sosyal İlişki Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırmanın Nedeni: Bilimsel araştırma Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Merkezefendi ilçesindeki öğretmenler

Araştırma Uygulaması: Anket Gözlem

Gözlem

5.09.2022

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nun ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamen gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve işlenmiş kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılım onayladıktan sonra sorular sorulduğunda herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz.Saygılarımızla,

Araştırmacı : Zeynep IŞIK

İletişim Bilgileri:

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmaya kabul ediyorum.

İsim-Soyisim İmza:

Katılım Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ekl 4. Araştırmada Kullanılacak Ölçekler**Değerli meslektaşlarım,**

Aşağıda size yöneltilen sorular tezsiz yüksek lisans proje çalışmamın kaynak olması amacıyla sorulmaktadır. Yanıtlarınızın samimi olması çalışmamın güvenilirliği için önemlidir. Sizce uygun yanıtları kutucuklara (x) işareti koyarak yanıtlayabilirsiniz. Desteginiz için teşekkür ederim.

Zeynep IŞIK

Yüksek Lisans Öğrencisi

10.201.1.58
3236
5.09.2022

1. BÖLÜM

1. Yaş:
2. Cinsiyet: Kadın () Erkek ()
3. Branş:
4. Kıdem:

2. BÖLÜM

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Ailem bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.					
2. İhtiyacım olan duygusal destek ve yardım ailemden alırım.					
3. Sorularım hakkında nilemde konuşebilirim.					
4. Ailem alacağım konularda bana yardımcı olma konusunda isteklidir.					
5. Arkadaşlarım bana gerçek anlamda yardımcı olmaya çalışır.					

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

6. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.					
7. Sevinçlerimi ve üzüntülerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.					
8. Arkadaşlarımla yaşadığım problemler hakkında rahatlıkla konuşabilirim.					
9. İhtiyaç duyduğumda yanımda olan özel bir insan var.					
10. Sevinçlerimi ve üzüntülerimi paylaşabileceğim özel bir insan var.					
11. Benim için gerçek bir rahatlık kaynağı olan özel bir insan var.					
12. Hayatımda duygularıma önem veren özel bir insan var.					

10.201.1.58
3236
5.09.2022

3. BÖLÜM

	Kesinlikle katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Birisi, benimle sohbet etmek isterse rahatlıkla sohbeti başlarım.				
2. Diğer insanlarla ilgilenmekten gerçekten keyif alırım.				
3. Sosyal bir ortamda, ne yapacağımı bilmekte zorlanırım.				
4. Bir grup içerisinde tuhaf ya da rahatsız hisseden birisini anlamda fark ederim.				
5. Diğer insanlar, onların duygularını ve ne düşündüklerini anlama konusunda iyi olduğumu söylerler.				
6. Haber programlarında azı çeken insanları görürsem üzülürüm.				
7. Çok anlayışlı biri olduğumu söylediğim için arkadaşlarım genellikle bana sorunlarından bahseder.				
8. Birinin benim ortamda bulucamsından rahatsız olduğuna, karşıdaki söylemese dahi hissedebilirim.				
9. Başkasının nasıl hissettiğine hızlıca dikkatimi verebilirim.				
10. Başka birisinin ne hakkında konuşmak istediğini kolaylıkla kavrarım.				
11. Birinin gerçek duygularını gizlediğini söyleyebilirim.				
12. Birinin ne yapacağını önceden kestirmekte iyiyimdir.				
13. Sosyal ortamları kafa karıştırıcı bulmam.				

Ek 3: Ölçek Kullanım İzinleri

← Fwd: Ölçek Kullanım İzni İsteme

ZI Zeynep Işık <[redacted]>
Kime: Siz

↶ ↷ → ...
2.06.2022 Per 20:54

Gönderen: [redacted]
Date: 2 Haz 2022 Per 20:53
Subject: Re: Ölçek Kullanım İzni İsteme
To: Zeynep Işık <[redacted]>

Merhabalar Zeynep Hanım, araştırmada veri toplama aracı olarak istemiş olduğunuz ölçeği çalışmanızda kullanabilirsiniz. Ölçekle ilgili bilgiler ekte yer almaktadır.

Çalışmanızda kolaylıklar dilerim.

Zeynep Işık <[redacted]>, 2 Haz 2022 Per, 20:02 tarihinde şunu yazdı:

Değerli Hocam,
Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Programı Lisansüstü öğrencisiyim. Prof. Dr. Kazım Çelik danışmanlığında hazırlayacağım bilimsel çalışmam için "Toronto Empatik Eğilim Ölçeği" adlı ölçeğinizi izniniz olursa kullanmak istiyorum. Ölçeğinizi, (varsa) kullanım anahtarını ve ölçek geliştirme makalesini gönderebilirseniz minnettar kalırım.
İyi çalışmalar diliyorum.
Saygılarımla,

Postalarda arayın

22 ileti dizisinden 1.

Ölçek Kullanım İzni İsteme Gelen Kutusu x

Zeynep Işık 2 Haziran Per 19:59 (5 gün önce) ☆
Değerli Hocam, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Programı Lisansüstü öğrencisiyim. Prof. Dr. Kazım Çelik danışmanlığında ...

Aysegul ACAR Alıcı: ben 10:53 (2 saat önce) ☆ ↶

Merhabalar, ölçeği yürüteceğiniz çalışma için kullanabilirsiniz. Ölçek maddelerine ve diğer detaylara ekte yer alan makaleden ulaşabilirsiniz.

İyi çalışmalar dilerim.

Gönderen: Zeynep Işık <[redacted]>
Gönderildi: 2 Haziran 2022 Perşembe 04:59:26
Kime: Aysegul ACAR
Konu: Ölçek Kullanım İzni İsteme

Windows'u Etkinleştir
Windows'u etkinleştirmek için Ayarlar'a gi

← Re: Ölçek Kullanım İzni

ZI Zeynep Işık <zeynepibrahim20@gmail.com>
Kime: Siz

↶ ↷ → ...
3.06.2022 Cum 13:53

----- Forwarded message -----

Gönderen: **Fatih KÖSE**
Date: 3 Haz 2022 Cum 13:17
Subject: Re: Ölçek Kullanım İzni
To: Zeynep Işık <[redacted]>

Zeynep Hocam,
Ölçeği çalışmalarınızda kullanabilirsiniz. Ölcek maddeleri ve diğer detaylara bağlantısını paylaştığım makalede ulaşabilirsiniz.
Başarılar dilerim.

Dr. Mehmet Fatih Köse

<https://iupress.istanbul.edu.tr/tr/journal/iusd/article/sosyal-iliskiler-olceginin-gelistirilmesi-ve-psikometrik-ozellikleri>

On Thu, Jun 2, 2022, 19:56 Zeynep Işık <[redacted]> wrote:

Değerli Hocam,
Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Programı Lisansüstü öğrencisiyim. Prof. Dr. Kazım Çelik danışmanlığında hazırlayacağım bilimsel çalışmam için "Sosyal İlişkiler Ölçeği" adlı ölçeğinizi izniniz olursa kullanmak istiyorum. Ölçeğinizi, (varsa) kullanma anahtarını ve ölçek geliştirme makalesini gönderebilerseniz minnettar kalırım. İyi çalışmalar diliyorum.
Saygılarımla,

DİKAB Öğretmeni
Zeynep IŞIK